

LEKKER THUIS IN JE EIGEN WERELD

Auteurs:	Manon van Rekum & Marjon Rensen
Datum publicatie:	Mei 2010
Hogeschool:	Christelijke Hogeschool Windesheim
Opleiding:	Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Titel: Lekker thuis in je eigen wereld

Ondertitel: Onderzoek naar de behoefte van een autismehuis in de gemeente Enschede.

Auteurs: Manon van Rekum & Marjon Rensen

Studentennummers: S1010557 & S1010121

Opleiding: Sociaal Pedagogische Hulpverlening

Begeleidende docent: Jacqueline van Alphen

Opdrachtgever: Dineke Hartman, initiatiefneemster van het Autismehuis Zwolle

Datum: 28 mei 2010

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek waarmee wij afstuderen aan de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening aan de Hogeschool Windesheim te Zwolle. Met groot enthousiasme zijn wij aan deze afstudeeropdracht begonnen en dit enthousiasme hebben we tot het eind ingezet. Allebei hebben we een jaarstage gelopen op een Medisch Kleuterdagverblijf. We hebben in deze stage kennis gemaakt met autisme. Deze kennismaking heeft er toe geleid dat we meer over autisme wilden weten. We zijn ons erin gaan verdiepen met als gevolg een mooi onderzoek bij het autismehuis in Zwolle.

We zijn blanco in deze boot gestapt, we hadden geen verwachtingen omtrent het samenwerken. Nu we aan het eind gekomen zijn kunnen we zeggen dat de samenwerking vlekkeloos is verlopen. We hebben het grootste deel van het onderzoek samen uitgevoerd en op papier gezet. Toen de tijd begon te dringen hebben we de taken verdeeld, met als resultaat een prachtig rapport! We hebben het onderzoek niet met z'n tweeën uitgevoerd. Zonder de begeleiding die we hebben gehad, waren we niet zover gekomen.

Middels deze weg willen wij Jacqueline van Alphen bedanken voor haar geweldige begeleiding. Haar flexibiliteit en meedenken heeft ons gebracht waar wij nu zijn. Zij stond altijd voor ons klaar wanneer wij met onze handen in het haar zaten. Het vertrouwen dat zij in ons had, dat was een geweldige ervaring.

Daarnaast willen we ook Dineke Hartman bedanken voor haar steun. Zij vertrouwde ons een mooi onderzoek toe. Ook bij haar konden we aankloppen wanneer we het zelf niet meer wisten. Zij maakte een plekje vrij in haar agenda en was er voor ons. Zonder jullie hadden wij dit onderzoek niet zo goed uit kunnen voeren, dank hiervoor!

INLEIDING	5
1. WAT IS AUTISME?	6
1.1 DEFINITIE VAN AUTISME	6
1.2 VERSCHILLENDE VORMEN VAN AUTISME	6
1.2.1 Klassiek autisme	6
1.2.2 PDD-NOS	7
1.2.3 Syndroom van Asperger	8
1.2.4 Rett syndroom	8
1.2.5 Desintegratiestoornis van de kinderleeftijd	9
2. AUTISME EN SCHOOL	10
2.1 REGULIER OF SPECIAAL ONDERWIJS	10
2.2 STRUCTUUR BIJEN IN DE KLAS	11
2.2.1 Structuur in de ruimte	11
2.2.2 Structuur in de tijd	12
2.2.3 Structuur in de activiteiten	12
3. OPVANGMOGELIJKHEDEN	13
3.1 BUITENSCHOOLSE OPVANG	14
3.1.1 Speciale kinderen op de bso	14
3.2 LOGEEROPVANG	16
3.2.1 Ruimte	16
3.3 SOCIALE KAART SPECIAAL ONDERWIJS EN HULPVERLENING ENSCHEDE	17
4. BEGELEIDING EN ONDERSTEUNING	21
4.1 BEGELEIDEN IN DE ONTWIKKELING	21
4.1.1 Hulpmiddelen	21
5. VERANTWOORDING VAN HET ONDERZOEK	23
5.1 KEUZE VAN HET ONDERZOEK	23
5.2 OPZET VAN HET ONDERZOEK	23
5.3 VERANTWOORDING THEORETISCHE ONDERBOUWING	24
5.4 ONDERZOEKSMETHODE	24
5.4.1 Type onderzoek	24
5.4.2 Type methode	25
5.5 BETROUWBAARHEID	25
6. ANALYSE ONDERZOEK	26
7. CONCLUSIE	33
7.1 CONCLUSIE	33
7.1.1 Opvang	33
7.1.2 Informatiecentrum	33
8. AANBEVELING	35
8.1 AANBEVELINGEN OP HET GEBIED VAN OPVANG	35
8.2 AANBEVELINGEN OP HET GEBIED VAN HET INFORMATIECENTRUM	38
LITERATUURLIJST	39
BIJLAGEN	41
BIJLAGE 1: BEGELEIDENDE BRIEF ENQUÊTE	42
BIJLAGE 2: ENQUÊTE	43

Inleiding

Één op de honderd Nederlanders heeft de diagnose autisme. De diagnose autisme is erg complex en roept vaak veel vragen op. Er bestaat geen kant-en-klaar recept voor het omgaan met autisme. Ieder persoon is anders en zo zijn mensen met autisme dus ook uniek. Goede zorg, begeleiding en opvang is dan ook erg belangrijk, maar in Nederland helaas nog erg schaars.

Het autismehuis in Zwolle is een particulier initiatief van Dineke en Robin Hartman. Zij hebben twee kinderen met autisme. In de loop der jaren zijn zij tegen muren aangelopen op het gebied van opvang en begeleiding. Zij zouden graag met een autismehuis ouders deze weg gemakkelijker willen maken. Het autismehuis bestaat uit een opvanggedeelte en een informatiecentrum, dat gevestigd is in het autismehuis. Alle faciliteiten zitten binnen één gebouw en het informatiecentrum is voor iedereen toegankelijk.

Dineke en Robin Hartman streven ernaar om binnen vijf jaar twintig vestigingen in Nederland te hebben. Ons onderzoek werkt mee voor één extra autismehuis in Nederland, namelijk in Enschede. Door middel van enquêtes is onderzocht op welke gebieden er bij ouders van kinderen met autisme in de gemeente Enschede behoefte is aan gespecialiseerde opvang en in hoeverre het autismehuis aan deze behoeften tegemoet kan komen?

De enquêtes zijn afgenomen bij ouders waarvan hun kind op 't Mozaïek of op Het Maatman zit (dit zijn een cluster 4 en een cluster 2 school). Daarnaast hebben wij enkele ouders weten te benaderen bij het Autismecafé in Enschede en heeft onze enquête op de website van MEE Twente gestaan.

De uitkomst moet uitwijzen of er behoefte is aan een autismehuis en wat de ouders daar voor inhoud aan willen geven. Elders in het rapport is de uitkomst beschreven.

Het rapport is opgedeeld in verschillende hoofdstukken. In hoofdstuk 1 wordt beschreven wat autisme is, welke vormen er zijn en wat de kenmerken zijn. In hoofdstuk 2 gaat het over autisme en naar school gaan. In hoofdstuk 3 komt aan bod hoe de opvang er uit moet zien voor kinderen met autisme. In hoofdstuk 4 is er een vervolg op hoe de begeleiding er uit moet zien. De verantwoording van het onderzoek is te lezen in hoofdstuk 5, we zullen hier de keuze van het onderzoek verantwoorden en ingaan op de onderzoeksmethode.

In hoofdstuk 6 zijn de enquêtes geanalyseerd, de uitkomst hiervan staat in dit hoofdstuk. Vervolgens leest u in hoofdstuk 7 de conclusie van het onderzoek en tot slot leest u in hoofdstuk 8 dat wat wij aanbevelen.

Wij hebben met een hoop enthousiasme aan dit onderzoek gewerkt. De uitkomst is dan ook veel belovend! Geef uw nieuwsgierigheid ruim baan en blader snel door om het resultaat te zien.

Veel lees plezier!

Marjon Rensen
Manon van Rekum

1. Wat is autisme?

Dit hoofdstuk richt zich op de verschillende vormen van autisme, we zullen ze hieronder kort bespreken. Bij het schrijven van dit hoofdstuk zijn we uitgegaan van het classificatiesysteem DSM-IV-TR. De kinderen die in het autismehuis zullen komen, zijn gediagnosticeerd met één van deze stoornissen.

1.1 Definitie van autisme

Autisme is een ontwikkelingsstoornis die zich uit in een sociale tekortkoming en onvermogen om op een bij de leeftijd passende wijze op andere mensen te reageren (sociale interactie). Met autisme bedoelen we het gehele spectrum van stoornissen in het autistisch spectrum. Er wordt ook wel gesproken over pervasieve ontwikkelingsstoornissen, waarmee bedoeld wordt dat de stoornissen de gehele ontwikkeling beïnvloeden. Het gaat hierbij dan ook om een breed spectrum van neurobiologische (dit is een stoornis in de hersenen, waarbij bepaalde zenuwpraktijken onvoldoende worden doorgegeven) ontwikkelingsstoornissen¹.

1.2 Verschillende vormen van autisme²

Er zijn vijf verschillende vormen van autisme. Ieder mens is uniek, zo is ook ieder mens met autisme uniek. Hieronder de verschillende vormen van autisme:

- (klassiek) autisme
- PDD-NOS
- Syndroom van Asperger
- Rett syndroom
- Desintegratiestoornis van de kinderleeftijd

1.2.1 Klassiek autisme

Klassiek autisme wordt ook wel het Kannersyndroom genoemd. Deze naam is ontstaan omdat een Oostenrijkse kinderpsychiater, genaamd Leo Kanner, als één van de eersten autisme beschreef als een apart syndroom. Voordat autisme werd opgenomen in het officiële classificatiesysteem, ging er 30 jaar overheen.

Om autisme te kunnen diagnosticeren via de DSM-IV-TR moet er aan een drietal punten worden voldaan, namelijk:

- Beperkingen in het aangaan van sociale contacten
- Beperkingen in verbale en non-verbale communicatie
- Beperkte, herhalende stereotiepe patronen van gedrag, belangstelling en activiteiten waarbij sprake is van vreemde wijze van omgaan met objecten.

Deze drie punten zijn onderverdeeld in een drietal hoofdpunten met criteria. Er kan van een autistische stoornis worden gesproken als er minimaal zes van de punten te zien zijn. Je moet er minimaal twee bij de eerste norm hebben en minimaal één bij de tweede en derde norm. Voordat het kind drie jaar is moet er sprake zijn van een achterstand of opmerkelijk gedrag binnen deze normen. Autism kan niet worden vergeleken met het Rett-syndroom of aan de desintegratiestoornis van de kinderleeftijd.

De drie punten die binnen de normen vallen zijn:

¹ Citaat: <http://www.encyclo.nl/begrip/Autisme>

² <http://www.autisme.nl/klassiekautisme.html?mnu=tmain100:sovaut100&s=1&l=nl>

1. *Kwalitatieve beperkingen in de sociale interacties*

De criteria zijn:

- Nadrukkelijke stoornissen in non-verbaal gedrag, zoals oogcontact, gelaatsuitdrukking, lichaamshouding en gebaren om de sociale contacten te bepalen
- Niet met leeftijdsgenoten in contact komen
- Afwezigheid in het spontaan aangaan van contact op gebied van plezier, bezigheden of prestaties
- Afwezigheid van sociale en/of emotionele reactie.

2. *Kwalitatieve beperkingen in verbale en non-verbale communicatie*

De criteria zijn:

- Achterstand of volledige afwezigheid van de ontwikkeling van de verbale communicatie (geen initiatief voor het vinden van oplossingen om op andere manieren te communiceren, zoals met gebaren of mimiek)
- Kinderen met genoeg verbale communicatie hebben opmerkelijke beperkingen in hun bekwaamheid een gesprek aan te gaan met anderen en deze in stand te houden
- Stereotiep en terugkerend taalgebruik of opmerkelijk woordgebruik
- Afwezigheid van afwisselend spontaan fantasiespel of spelletjes waarbij nadoen aan de orde is, passend bij het ontwikkelingsniveau.

3. *Beperkte, zich herhalende stereotiepe patronen van gedrag, belangstelling en activiteiten waarbij sprake is van een stoornis in de verbeelding*

De criteria zijn:

- Sterke herhaling met één of meer stereotiepe en beperkte patronen van belangstelling die opmerkelijk is in hevigheid of richting
- Strikt vastzitten aan specifieke, niet-functionele gewoontes of rituelen
- Stereotiepe en herhalende motorische maniërismen, fladderen met armen
- Constante herhaling met het delen van voorwerpen.

1.2.2 PDD-NOS³

PDD-NOS wordt in Nederland ook vaak de pervasieve ontwikkelingsstoornis genoemd. De volledige beschrijving van PDD-NOS is 'Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified'. Een pervasieve ontwikkelingsstoornis is alles doordringend. Dit houdt in dat de stoornis zich op meerdere gebieden zal uiten. In de vorige versie van de DSM (DSM-IV) spraken men van PDD-NOS wanneer iemand stoornissen vertoonde op één van de gebieden van de sociale contacten, communicatie of beperkte, zich herhalende stereotiepe patronen van gedrag, belangstelling en activiteiten. In de meest recente versie van de DSM (DSM-IV-TR) zijn de normen aangescherpt. Er moet nu in ieder geval sprake zijn van onvolkomenheid in de sociale contacten naast onvolkomenheid in de communicatieve vaardigheden of de aanwezigheid van stereotiepe gedragingen, interesses of activiteiten.

Kinderen met PDD-NOS voldoen niet aan de normen voor een pervasieve ontwikkelingsstoornis, ontwijkende persoonlijkheidsstoornis, schizofrenie of schizo-typische persoonlijkheid. Onlogische autismebeelden vallen tevens onder de categorie PDD-NOS omdat ze op latere leeftijd tot uiting komen, een onlogische kennis hebben van het ziektebeeld en te weinig kenmerken bevatten.

³ <http://www.autisme.nl/pddnos.html?mnu=tmain100:sovaut100&s=1&l=nl>

Uiteindelijk komt het erop neer dat PDD-NOS een restcategorie is. Er kan nog geen duidelijkheid gegeven worden of de persoon voldoende kenmerken vertoont van een van de andere pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Dit kan te maken hebben met het tekort aan informatie over de ontwikkelingen van het kind op het moment zelf en over de ontwikkelingen die het kind heeft doorgemaakt in de kinderjaren.

1.2.3 Syndroom van Asperger⁴

Hans Asperger is een Weense kinderarts, hij beschreef in 1944 een selectie kinderen, voornamelijk jongens, met een aantal opmerkelijke kenmerken in het gedrag. Deze opmerkelijke kenmerken uiteten zich in het contact met andere kinderen. De kinderen hebben moeite met empathisch denken, hebben weinig tot geen vriendjes, communiceren op een opmerkelijke eentonige manier en kunnen geheel opgaan in bepaalde interesses. Daarnaast hebben deze kinderen een houterige motoriek.

Kinderen met het syndroom van Asperger hebben een normale tot hoge intelligentie. Dit is opmerkelijk omdat kinderen met een andere vorm van autisme vaak over een lagere intelligentie beschikken.

In 1981 kwam Lorna Wing, een Engels autismedeskundige, met een aanvulling op het onderzoek van de Weense kinderarts. Wing concludeerde dat de kenmerken die de Weense arts beschreef, onderverdeeld konden worden in drie categorieën. Dit zijn de eerder genoemde categorieën, namelijk:

- Sociale relaties
- Sociale verbeelding
- Sociale communicatie

Problemen in bovengenoemde categorieën zijn ook terug te vinden bij klassiek autisme.

1.2.4 Rett syndroom⁵

Het Rett syndroom is een syndroom dat doorgaans alleen bij meisjes voorkomt. Bij jongens komt het sporadisch voor. Het Rett syndroom houdt in dat er een ontwikkelingsstoornis is in het zenuwstelsel, in het bijzonder de hersenstam. De kenmerken van het Rett syndroom komen na een periode van een gewone ontwikkeling. De kenmerken worden zichtbaar als het kind tussen de 6-18 maanden is. De kenmerken die dan optreden zijn;

- Vertraging in de ontwikkeling
- Een breekt een periode aan waarbij sprake is van achteruitgang van motorische vaardigheden en communicatie, wat in bijna alle gevallen tot gevolg heeft dat er volledig uitval is van praten en lopen.
- Kenmerkend voor deze periode is dat er in deze periode geen continuïteit is in de ademhaling. Nadat de ademhaling achteruit is gegaan, komt er ook een periode waarin het meer stabiliteit vertoont. Tijdens de periode dat de ademhaling weer stabiel is treden er symptomen op die een rol gaan spelen, namelijk:
 - Apraxie: onvermogen in handelen
 - Epilepsie: ziekte waarbij de patiënt stuiptrekkend het bewustzijn verliest⁶
 - Scoliose: verkromming van de wervelkolom

De mate waarin je de beperkingen kan hebben, verschilt. De ernst van de symptomen is per kind lastig vast te stellen. Het kan per leeftijd ook verschillen.

In het begin lijkt het erop dat de ontwikkeling normaal verloopt, de symptomen beginnen gering en hierdoor is het stellen van een diagnose lastig wat als gevolg heeft dat de diagnose lang kan duren.

⁴ <http://www.balansdigitaal.nl/sitemanager.asp?pid=1683#oorsprong>
<http://www.autisme.nl/asperger.html?mnu=tmain100:sovaut100&s=1&l=nl>

⁵ <http://www.rett.nl/over-rett-syndroom.html>

⁶ <http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=epilepsie>

Hoewel de genetische achtergrond bekend is, het Rett syndroom blijft een klinische diagnose, dat wil zeggen: de diagnose wordt vastgesteld aan de hand van een aantal normen, namelijk;

- Normale geboorte na normale zwangerschap
- (Vrijwel) normale of gering vertraagde psychomotorische ontwikkeling in de eerste zes maanden
- Normale hoofdomtrek bij geboorte
- Vertraagde toename van hoofdomtrek vanaf de geboorte
- Verlies van ontwikkelde coördinatie met betrekking tot het handgebruik tussen de leeftijd van 0,5 - 2,5 jaar
- Ontwikkeling van stereotypische handbeweging zoals wrijven met de handen of - knijpen, klappen of hand-mond beweging.
- Vermindering in vermogen contact te maken, beperking in communicatie, verlies van aangeleerde woorden en cognitieve achteruitgang
- Optreden van dyspraxie; verminderd vermogen tot bewegen.⁷

1.2.5 Desintegratiestoornis van de kinderleeftijd⁸

De desintegratiestoornis van de kinderleeftijd is de laatste psychische aandoening die in de DSM-IV-TR is ingedeeld bij de pervasieve ontwikkelingsstoornissen. De aandoening wordt ook wel syndroom van Heller genoemd. Kinderen met deze aandoening ontwikkelen zich de eerste twee jaar (of langer) van hun leven normaal, maar raken voordat ze tien jaar worden eerder opgedane vaardigheden op het gebied van taal, sociaal gedrag, communicatie en motoriek weer kwijt. Daarnaast gaan ze stereotiep gedrag vertonen. Desintegratiestoornis van de kinderleeftijd heeft op bepaalde vlakken overeenkomsten met het Rett syndroom.

In enkele gevallen gaat, voorafgaand aan de aandoening, een fase waarin het kind overgevoelig, angstig of hyperactief wordt. De kenmerken zijn progressief in gevallen waarin een progressief neurologisch probleem kan worden aangetoond.

De verwachtingen zijn slecht, in de meeste gevallen ontstaat blijvende geestelijke vertraging. Er is nog veel onduidelijkheid over de relatie van deze aandoening met die van autisme, omdat in enkele gevallen een specifieke stoornis in de hersenen als oorzaak aangewezen kan worden. De huidige diagnose wordt gesteld op basis van gedragskenmerken.

⁷ <http://www.rett.nl/over-rett-syndroom/diagnose.html>

⁸ <http://www.hulpguids.nl/index.php?mid=59&parent=15&sub=38>

2. Autisme en school⁹

Wanneer een kind de diagnose autisme heeft gekregen wordt door ouders vaak de volgende vraag gesteld: Kan mijn kind op een basisschool opgevangen worden? Deze vraag is niet makkelijk om te beantwoorden. Kinderen met autisme kunnen uiteenlopende gedragskenmerken vertonen en daarom niet met elkaar vergeleken worden. Zo geldt dit ook voor deze kinderen in het onderwijs. Zij verschillen onderling sterk van elkaar qua aard en ernst van de onderwijsbeperkingen en qua mogelijkheden om regulier onderwijs te volgen. Het is belangrijk om de onderwijsbeperkingen en mogelijkheden van het kind helder te krijgen, zodat het kind op zijn juiste plek terecht komt. Daarnaast is het ook belangrijk dat de school een helder beeld heeft van de opvang van kinderen met autisme.

2.1 Regulier of speciaal onderwijs

De keuze voor welk onderwijs de ouders moet kiezen is niet altijd makkelijk. Er is een drietal aspecten waar de ouders rekening mee moet houden, namelijk: is het goed voor het kind, is het goed voor de groep en is het goed voor de leerkracht. Met alle drie de aspecten moet rekening gehouden worden en dit kan betekenen dat ze elkaar tegenspreken. Een korte uitleg van de drie genoemde aspecten:

- *Kind*

Wanneer een kind met autisme naar het regulier onderwijs gaat, zal het met gemiddeld 27 andere kinderen in een groep zitten. Er is één leerkracht die deze groep les geeft, soms is er een onderwijsassistent aanwezig. De grootte van de groep kan voldoende individuele aandacht in de weg zitten. De onderwijsassistent kan in dit geval wat extra individuele aandacht geven. Doordat het kind in een groep met zogenoemde normale kinderen zit, bevordert dit zijn ontwikkeling op gebied van de sociale vaardigheden.

- *Groep*

Voor het kind met autisme is het belangrijk dat het kan leren en leven tussen andere kinderen. Een kind met autisme op het regulier onderwijs kan betekenen dat groepsgenootjes worden belast met het bijzondere gedrag van het kind. Dit kan leiden tot pestgedrag richting het kind met autisme. Daarentegen kan het, zoals in de vorige paragraaf benoemd, voor het kind met autisme tevens positief uitpakken. Het kind met autisme kan sociale vaardigheden leren van de zijn/haar groepsgenootjes. Wanneer het kind naar het speciaal basisonderwijs gaat zit het in een kleinere groep (gemiddeld 10 kinderen) en is er altijd een lerarenondersteuner aanwezig. Hier krijgt het kind de aandacht die het nodig heeft.

- *Leerkracht*

Het vraagt veel van de leerkracht wanneer hij een kind met autisme in de klas heeft. Leerkrachten in het regulier onderwijs verlangen aangepast gedrag van het kind, dit is echter onmogelijk voor een kind met autisme. Om wat met het kind te bereiken moet het leerplan aangepast worden op het kind. Leerkrachten in het regulier onderwijs weten vaak niet om te gaan met het gedrag van een kind met autisme, zij zeggen dan vaak dat zij hier niet voor hebben geleerd.

Daarnaast heeft de leerkracht nog een hele groep kinderen waar aandacht aan moet worden gegeven. Wanneer het kind naar het speciaal basisonderwijs gaat, is er een leerkracht die een speciale opleiding heeft gehad.

⁹ Baltussen, M., Clijsen, A. & Leenders, Y. (2003). *Leerlingen met autisme in de klas. Een praktische gids voor leerkrachten en intern begeleiders*. Meppel: Ten Brink. P. 35

2.1.1 Een 'autisme- vriendelijke' school¹⁰

Een succesvolle schoolcarrière voor kinderen met autisme is echter alleen mogelijk wanneer op schoolniveau een duidelijk beleid gevoerd wordt ten aanzien van het onderwijs aan deze kinderen. Wanneer je als school een passende plek wil bieden aan kinderen met autisme dan zal dit op schoolniveau merkbaar moeten zijn, ondermeer door:

- Sfeer, het schoolgebouw moet zich kenmerken door rust en regelmaat en de kinderen met autisme voldoende voorspelbaarheid en hiermee samenhangend veiligheid bieden
- Het ondernemen van acties, samenwerking met ouders en externe deskundigheid vormgeven
- Werken met een goed leerlingvolgsysteem, vanaf groep 1 t/m 8
- Een goed begeleidingsstructuur voor leerkrachten die onderwijs geven aan kinderen met autisme.

Daarnaast zijn een gemeenschappelijke visie ten aanzien van omgang met het kind met autisme en de vertaling hiervan naar het onderwijs, essentieel. Het gaat hierbij zowel om de manier waarop in de klas het onderwijs aangepast wordt aan de behoeften van het kind als om een aantal richtlijnen, waar alle leerkrachten zich aan houden in hun omgang met een kind met autisme.

2.2 Structuur bieden in de klas

Structuur is geen doel op zich, maar een middel om de omgeving waarin het kind zelf weinig samenhang ontdekt, te verduidelijken. In het onderwijs aan kinderen met autisme wordt structuur op de volgende manieren verwezenlijkt:

- Structuur in de ruimte (en materialen)
- Structuur in de tijd
- Structuur in de activiteiten.

De mate waarin structuur en orde geboden wordt, is afhankelijk van de behoeften van het kind.

2.2.1 Structuur in de ruimte

Kinderen met autisme beleven de klas- en schoolruimte dikwijls als onoverzichtelijk en verwarrend. Daardoor voelen zij zich onveilig. Bij de inrichting van het klaslokaal moet rekening gehouden worden met de verschillende activiteiten die in deze ruimte plaatsvinden en de plek waar werk verricht wordt. Om structuur aan te brengen in het klaslokaal kunnen de volgende drie punten een handvat zijn:

- *Vaste werkplek*
Biedt een kind met autisme een eigen, vaste werkplek aan. Men kan deze plek afschermen van afleidende prikkels. Een vaste werkplek kan gevisualiseerd worden met een naamkaartje, foto of een pictogram. Men kan ook kiezen voor een vaste vraagtafel (hier gaat het kind zitten als het vragen heeft) of een instructietafel (waar het kind of het instructiegroepje instructie ontvangt). Ook kan men een kind met autisme een vaste plaats in de kring geven en deze plek visueel markeren
- *Vaste activiteitenhoeken*
Naast de vaste werktafel kan men duidelijkheid scheppen door vaste hoeken in te richten voor bepaalde activiteiten; denk aan de bouwhoek, knutselhoek, eethoek en leeshoek. De functie van deze hoeken kan men met foto's en pictogrammen

¹⁰ Baltussen, M., Clijsen, A. & Leenders, Y. (2003). *Leerlingen met autisme in de klas. Een praktische gids voor leerkrachten en intern begeleiders*. Meppel: Ten Brink. P. 90-95

visualiseren. Mocht dit gezien de beperkte ruimte in de klas problemen opleveren, dan kan het ook helpen om bijvoorbeeld de eigen tafel in een eettafel te veranderen door een placemat op tafel te leggen

- **Materialen**

Zorg dat materialen op een overzichtelijke en vaste plek klaarliggen voor het kind. Men kan de materialen die voor een opdracht nodig zijn bijvoorbeeld in een mandje voor het kind klaarleggen. Het kind haalt de mand op en gaat aan het werk. Men kan materialen ook met kleuren of pictogrammen coderen. Bij het geven van een opdracht verwijst de leerkracht hiernaar, zodat het kind weet welke materialen bij welke activiteit nodig zijn.

Ook de aankleding van het lokaal is van belang. Kinderen met autisme zijn snel overprikkeld, liefst bevat het lokaal zo weinig mogelijk afleidende of angstoproepende prikkels. Werkjes van kinderen dienen bij voorkeur bij elkaar opgehangen te worden, uit het gezichtsveld van het kind met autisme. Ook prikkels van buitenaf kunnen vermeden worden door het kind niet te dicht bij het raam te laten zitten.

2.2.2 Structuur in de tijd

Kinderen met autisme kunnen weinig greep hebben op de tijd. Het niet overzien wat er op een schooldag allemaal gaat gebeuren, maakt kinderen met autisme angstig en onrustig. Om het kind houvast te bieden is het belangrijk dat zo concreet mogelijk de activiteiten op een dag met de begin- en eindtijden aangegeven worden. Het is daarom verstandig om vage tijdsaanduidingen zoals 'dadelijk' of 'straks' en 'nog even' te vermijden. Om structuur aan te brengen in de tijd kunnen de volgende drie punten een handvat zijn:

- **Dagprogramma**

Op een planbord kunnen de activiteiten van de dag (met begin- en eindtijd) gevisualiseerd of geschreven worden (ieder kind heeft een eigen bord). Gebruik bij het aangeven van de activiteiten vaste pictogrammen voor een bepaalde activiteit. Hanteer waar mogelijk een vaste volgorde van de activiteiten, zodat het kind er vertrouwd mee raakt hoe een dag opgebouwd is. De leerkracht spreekt het programma met het kind door. Telkens als een activiteit afgelopen is en een nieuwe begint, geeft de leerkracht dit op het planbord aan. Lesovergangen moeten goed verduidelijkt worden.

- **De tijd concreet maken**

Tijd is een abstract fenomeen, dat kinderen met autisme moeilijk kunnen vatten. Probeer de tijd zo concreet mogelijk te maken. Met een klok voor de klas kan men de begin- en eindtijd van een activiteit aangeven. Een time timer (of zandloper of kookwekker) verduidelijkt hoe lang het nog duurt voordat de activiteit beëindigd wordt.

- **Vorbereiden op veranderingen in het programma**

Kinderen met autisme kunnen moeilijk omgaan met veranderingen. Onaangekondigde veranderingen kunnen veel stress en onrust oproepen. Natuurlijk kunnen zich veranderingen in een vast programma voordoen. Kondig vooraf de verandering in het programma aan, bespreek met het kind wat er gaat gebeuren en wat er van het kind verwacht wordt.

2.2.3 Structuur in de activiteiten

Bij het aanbrengen van structuur in de activiteiten wordt bedoeld dat een activiteit georganiseerd wordt in kleine, zichtbare, stappen zodat leerlingen beter in staat zijn betekenis te verlenen aan de opdracht die zij moeten doen: ze begrijpen wat er van hen verwacht wordt. Kinderen met autisme hebben veel moeite met het plannen en organiseren van hun werk. Om een kind met autisme in staat te stellen zelfstandig te werken, verdient de werkorganisatie verduidelijking. Kiezen is voor kinderen met autisme soms een hele opgave. Er wordt een groot beroep op de verbeelding gedaan. Het is daarom goed deze kinderen te begeleiden bij het

maken van een keuze. Om structuur aan te brengen in de activiteiten kunnen de volgende vijf punten een handvat zijn:

- *Gouden regel*
Voor een kind met autisme moet altijd duidelijk zijn: wanneer en hoe hij met een opdracht moet beginnen, wat af moet zijn, wanneer het af moet zijn en wat hij moet doen als hij klaar is. Geef dit zo concreet mogelijk aan. De leerkracht kan visualiseren wat het kind moet doen
- *Eerst korte, eenduidige werkjes*
Geef het kind niet meteen lange, complexe opdrachten, waarin veel stapjes achter elkaar gezet moeten worden. Biedt in eerste instantie korte, eenduidige opdrachten aan. Geleidelijk kunnen opdrachten aangeboden worden waarin meerdere stappen gezet moeten worden. Biedt het kind overzicht op die stappen
- *Gebruik van materialen*
De materialen die nodig zijn voor de uitvoering van de opdracht, zijn eenduidig en passend op wat het kind nodig heeft voor de uitvoering. Hierdoor heeft een taak een duidelijk begin en eind. Je kan hierbij ook gebruik maken van een mandje
- *Wat moet je doen als je klaar bent?*
Voor kinderen met autisme moet duidelijk zijn wat ze moeten doen als ze klaar zijn met een activiteit. Deze kinderen hebben moeite met (lege) momenten. Het hanteren van een 'wachmap' kan een oplossing zijn. In deze map zitten werkbladen die het kind leuk vindt. Dit kan tevens belonend werken. Ook kan er gewerkt worden met een vrijetijdsbord, waarin op kaartjes een voorselectie van activiteiten staat waaruit het kind kan kiezen
- *Overgang tussen activiteiten*
Markeer goed de overgang van de ene activiteit naar de andere. Hiervoor kan ook een signaal met het kind afgesproken worden. Maak daarbij ook gebruik van het dagprogramma. Zorg voor een evenwicht in de activiteiten. Probeer teveel verschillende activiteiten of een te snelle opeenvolging van activiteiten te voorkomen. Kinderen met autisme hebben doorgaans moeite met het omschakelen van de ene activiteit naar de andere en verliezen snel het overzicht.

In bovengenoemde wordt ingegaan op structuur op school. Hierbij is ook benoemd dat kinderen met autisme moeite hebben met lege momenten. Daarom is het belangrijk hier zorgvuldig mee om te gaan en alert te zijn op het gedrag van het kind.

Niet alleen op school is het belangrijk om hier zorgvuldig mee om te gaan, ook na school, thuis of op de opvang is het voor het kind met autisme van belang dat hier rekening mee wordt gehouden.

3. Opvangmogelijkheden

Voor schoolgaande kinderen met autisme zijn er verschillende vormen van opvang mogelijk. Deze kinderen maken zowel door de weeks als in het weekend en vakanties gebruik van verschillende opvangvormen. Dit om het gezin te ontlasten zodat er meer tijd vrij komt voor de overige gezinsleden.

In dit hoofdstuk worden de verschillende opvangvormen voor kinderen met autisme besproken. De volgende twee opvangvormen zullen aan bod komen:

- Buitenschoolse opvang
- Logeeropvang

3.1 Buitenschoolse opvang¹¹

In Nederland ben je, wanneer je vijf jaar bent, leerplichtig. Kinderen vanaf vier jaar (98%) gaan al dagelijks naar school. In het boek *Tis knap lastig* maken Josette Hoex en Floortje Kunseler een leuke vergelijking tussen kinderen en volwassenen, namelijk: 'Naar school gaan' is voor kinderen hetzelfde als 'naar je werk gaan' voor volwassenen. De dagen zien er hetzelfde uit, er zijn vaste tijden, er zijn pauzes en soms heb je een dag vrij. Gedurende de schooltijden zit je in een groep met andere kinderen, meestal ben je altijd in hetzelfde gebouw. Net zoals volwassen mensen prestaties leveren op hun werk, moeten kinderen dat ook op school.

Als je een dag hebt gewerkt is het fijn dat je daarna kan uitrusten. Voor kinderen staat er tegenover schooltijd vrije tijd. De vrije tijd die kinderen hebben, brengen ze steeds meer door op de buitenschoolse opvang (bso). Wel vreemd, dat je in je vrije tijd ergens 'moet' zijn. Hoex en Kunseler vragen zich af of dat dan wel vrij is! Het is zo dat kinderen na school (om 15.15) naar een buitenschoolse opvang gaan, hier komen ze opnieuw in een groep en opnieuw voor een bepaalde tijd. Op de buitenschoolse opvang gelden er regels en afspraken waaraan ieder kind zich moet houden. Dit klinkt niet als 'vrij'. Terwijl vrije tijd wel erg belangrijk is voor kinderen. De voorzitter van Opvang Schoolkinderen Amsterdam zegt het volgende:¹²

Bij buitenschoolse opvang gaat het echt om een tweede thuis. Er moet gestreefd worden naar distantie van de schoolsfeer en het bereiken van een ontspannen, vertrouwde, veilige en huiselijke sfeer. Met ruimte' letterlijk en figuurlijk' voor de individuele behoefte van ieder kind.

Bovengenoemd stuk heeft betrekking op de reguliere buitenschoolse opvang. Hier komen kinderen vanuit het reguliere basisonderwijs, maar er zullen ook kinderen komen uit het speciaal onderwijs, met een ontwikkelingsachterstand, gedragsproblematiek en met autisme.

3.1.1 Speciale kinderen op de bso¹³

In de praktijk komt het steeds vaker voor dat kinderen met een beperking naar een reguliere opvang gaan. Vanuit de Wet Kinderopvang wordt er op de bso gewerkt aan een aantal opvoedingsdoelen. Deze opvoedingsdoelen zijn voor alle kinderen belangrijk, ongeacht of het kind een beperking heeft of niet. De vier opvoedingsdoelen die de Wet kinderopvang belangrijk vindt zijn:

1. *Het bieden van emotionele veiligheid*

De groepsleiding zorgt voor een prettig klimaat op de groep, denk aan de inrichting en het gebruik van kleuren. Daarnaast speelt de begeleiding een grote rol, het kind moet zich veilig voelen bij de aanwezige leiding. Voor kinderen met een beperking is het bieden van emotionele veiligheid van extra groot belang. Een veilige, vertrouwde omgeving is de basis voor een goede functionering op de groep. De veiligheid zit in dit geval in de structuur, de middag moet voorspelbaar zijn. Laatstgenoemde is voor kinderen met autisme een zeer belangrijk aspect.

2. *Het werken aan persoonlijke competentie*

Net als bij het eerstgenoemde doel, is bij dit doel de groepsleiding net zo belangrijk. Kinderen zijn stuk voor stuk individuen. Zij moeten gestimuleerd worden zichzelf te ontwikkelen, zelfvertrouwen op te bouwen en zelfstandig te zijn. Zogenoemde

¹¹ Hoex, J., Kunseler, F. (2008). *Tis knap lastig! Omgaan met lastig gedrag in de buitenschoolse opvang*. Amsterdam: SWP. P. 19

¹² Citaat, J., Kunseler, F. (2008). *Tis knap lastig! Omgaan met lastig gedrag in de buitenschoolse opvang*. Amsterdam: SWP. P. 19

¹³ Hoex, J., Kunseler, F. (2008). *Tis knap lastig! Omgaan met lastig gedrag in de buitenschoolse opvang*. Amsterdam: SWP. P. 27

normale kinderen zullen zichzelf hierin kunnen ontwikkelen, soms met wat ondersteuning. Kinderen met autisme zullen hier meer hulp bij nodig hebben. Een kind met autisme op een reguliere opvang vraagt meer tijd en energie bij het behalen van dit doel.

3. *Het werken aan sociale competentie*

Hierbij kan men denken aan verschillende sociale vaardigheden, luisteren, begrip tonen, voor jezelf opkomen en conflicten oplossen. Voor kinderen met autisme is het vaak lastig om hiermee overweg te kunnen. Zij hebben daarom extra begeleiding nodig bij het behalen van dit doel. De begeleiding zal in het begin intensief zijn, maar op den duur zal het kind hier meer zelfstandigheid in laten zien.

4. *Het overdragen van normen en waarden*

Overall zijn regels, thuis op school en ook op de verschillende opvangvormen. Het is soms lastig om een kind al deze regels bij te brengen. Want waarom zijn de regels thuis anders dan op de opvang? Dit is een veel voorkomende situatie waar men niet onderuit kan. Daarom is het belangrijk dat er altijd een uitleg kan worden gegeven, eventueel aan de hand van toepasselijke picto's, over de aanwezigheid van bepaalde regels. Voor kinderen met autisme is het belangrijk om de regels vaak te herhalen, met name wanneer er een nieuwe regel of afspraak bijkomt is herhaling van extra groot belang.

Kinderen met autisme kunnen zeker functioneren binnen een reguliere opvang, mits er de juiste begeleiding wordt gegeven. In de praktijk is helaas vaak te zien dat dit lastiger is dan men verwacht. Naast het kind met autisme zijn er nog zo'n vijftien andere kinderen aanwezig die tevens aandacht vragen. Daarom zijn er verschillende organisaties die een bso+ groep hebben geopend. Deze groepen zijn voor kinderen die moeite hebben om mee te komen in een grote groep en die wat extra aandacht verdienen.

Kinderen op de bso kunnen een eigen invulling geven aan hun tijd. Er worden verschillende activiteiten aangeboden, zoals: knutselen, koken, sporten, computeren, spelletjes spelen etc. De kinderen kunnen zelf bepalen wat ze kiezen. In de vakanties zijn de kinderen de hele dag op de bso, er worden dan vaak uitjes georganiseerd.

3.2 Logeeropvang¹⁴

Logeeropvang (lees: weekend- en vakantieopvang) is opgezet met als doel ouders te ontlasten in de gezinssituatie en het kind tevens een ontspannend weekend te bieden samen met leeftijdsgenootjes. Op deze momenten hebben ouders extra aandacht voor eventuele 'brusjes', dit zijn broertjes en zusjes van kinderen met autisme. Het gaat immers niet om behandeling, maar om het bieden van een dagprogramma met een ontspannend karakter.

3.2.1 Ruimte

Bij het opzetten van een logeeropvang is het belangrijk om na te denken over de inrichting van de ruimte. Kinderen met autisme zijn gevoelig voor prikkels in hun omgeving. Het is daarom belangrijk hier bij voorbaat rekening mee te houden.

Uit onderzoek is gebleken dat omgevingsinvloeden bepalend zijn voor het gedrag van kinderen met autisme. De omgevingsinvloeden zijn onderverdeeld in drie subgroepen, deze worden als volgt omschreven:¹⁵

In de woning

- Een ruimte om je terug te trekken
- Bij voorkeur alles gelijkvloers (lichamelijke reden of overzicht verliezen)
- Gescheiden ruimtes (eten, spelen, slapen etc.)
- Overzicht in ruimte (geen L-vormige ruimte)
- Voldoende daglicht (waar geen daglicht komt, voldoende verlichting)

In het interieur

- Opgeruimd interieur (geordend in bakjes of dozen)
- Rustig interieur
- Overzicht in indeling meubilair
- Natuurlijk materiaal (denk aan natuurtinten)
- Klein meubilair (zodat er genoeg vrije ruimte overblijft)
- Lichte, effen kleuren
- Zo min mogelijk glimmende materialen
- Gedempt licht

In de omgeving van de woning

- Veel groen
- Rustige ligging
- Voldoende ruimte om buiten te spelen
- Vrij en rustig uitzicht

¹⁴ Stam, H., Lammeren P., van. (2000). *Logeeropvang. Het dr. Leo Kannerhuis en het RMPI geëvalueerd*. Utrecht: Trimbos instituut

¹⁵ http://www.woonpuntautisme.nl/omgevingsinvloeden_tips.html?mnu=tmain100:shome&s=1&l=nl&t=1271262250

3.3 Sociale kaart speciaal onderwijs en hulpverlening Enschede

Speciaal basisonderwijs

Sinds 1998 zijn er geen scholen meer voor moeilijk lerende kinderen (MLK), scholen voor kinderen met leer- en opvoedingsmoeilijkheden (LOM) en afdelingen voor in hun ontwikkeling bedreigde kleuters (IOBK). Deze leerlingen gaan nu naar scholen voor speciaal basisonderwijs (SBO). Dit zijn de scholen voor speciaal basisonderwijs in Enschede.

Dr. Ariësschool

Park de Kotten 320
7522 EN Enschede
Telefoon (053) 435 67 95
Fax (053)434 58 17
Email: ariensschool@skoe.nl

Dependance:

Nieuwe Schoolweg 51,
7514 CE Enschede,
Telefoon: 053-4354814
www.skoe.nl/ariensschool

OSBO Enschede

Henk Commelter
Fleringenbrink 2
7544 XN Enschede
Telefoon: 053-4362180
Mobiel: 06-20440437

De Tender

De heer R. Huitink
Fleringenbrink 2
7544XN Enschede
Telefoon: 053 - 476 15 84
Email: directie@sbo-tender.nl

De Spinaker

Mevrouw A. Asbreuk
Poolmansweg 245
7545LR Enschede
Telefoon: 053-431 88 48
Email: directie@sbo-spinaker.nl

Cluster 4 scholen

Kinderen die vanwege hun gedragshandicap of psychiatrische problemen een structurele beperking in hun onderwijsparticipatie ondervinden, gaan naar scholen die vallen onder cluster 4. Dit zijn de cluster 4 scholen in Enschede:

Scholengroep Twente Speciaal (locatie het Sloepje/SO_LZK)

Het Bijvank 250
7544 DB Enschede
Telefoon: 053 – 4775826
Fax: 053 – 4768039
Email: info.hetsloepje@ssts.nl
www.ssts.nl

Scholengroep Twente Speciaal (locatie het Mozaiek Enschede/SO_LZK)

Meeuwenstraat 4
7523 XV Enschede
Telefoon: 053 - 4317546
Fax: 053 - 4323371
Email: info.mozaiek.so.enschede@ssts.nl
www.ssts.nl

Cluster 2 scholen

Onder cluster 2 vallen scholen voor dove en slechthorende kinderen en scholen voor kinderen met ernstige spraak- en / of taalmoeilijkheden, mogelijk in combinatie met een andere handicap. Dit is de cluster 2 school in Enschede:

Stichting het Maatman

Postbus 667
7500 AR Enschede
Telefoon: 053-4803059
www.hetmaatman.nl

Hulpverleningsinstanties

In Enschede is er een breed aanbod aan hulpverlening, hieronder ziet u een lijst van hulpverleningsinstanties die een link hebben met autisme.

Karakter Kinder- en Jeugdpsychiatrie

Roessinghsbleekweg 39
7522 AH Enschede
Telefoon: 053 48 28 650
www.karakter.com

Afdelingen Enschede

Thuis: Intensieve Psychiatrische Gezinsbehandeling

Er komt een gezinstherapeut bij het gezin thuis voor advies en begeleiding. Dit noemen wij Intensieve Psychiatrische Gezinsbehandeling (IPG).

Polikliniek (0-18 jaar)

Op een polikliniek komen ouders en/of kinderen op afspraak voor onderzoek en behandeling. Soms is dit alleen voor het eerste gesprek, soms is de gehele behandeling op de polikliniek.

Deeltijdkliniek (12-21 jaar)

Op een deeltijdkliniek komen kinderen en jongeren overdag (na school) naar een behandelgroep en 's avonds en in het weekend gaan ze naar huis.

Jarabee Jeugdzorg

Hengelosestraat 60
7514 AJ Enschede
Telefoon: 074 256 19 00
www.jarabee.nl

- Locatiemanagement Enschede
Klantenserviceteam Enschede
Ambulante (spoed-) hulp
- J-punt:
 - Thuislozen Team
 - PGB-project
 - Coach Enschede
 - Project Jonge Moeders
- Groepstrainingen / speltherapie
- Drebbel, 24-uursbehandeling / 24-uurs zelfstandigheidstraining
- Snellius, 24-uursbehandeling / 24-uurs zelfstandigheidstraining
- Bothof, 24-uursbehandeling
- 24-uurs zelfstandigheidstraining
- Opvang, Observatie en Orientatie
- Dagbehandeling
- Dagbehandeling
Ambulante (spoed-) hulp
Ambulante Interventie Jonge Kind
- Dug Out

Bureau Jeugdzorg Enschede

M.H. Tromplaan 47
7500 AG Enschede
Telefoon: 053 - 850 63 00
www.bjzo.nl

Auticomm. Autisme en communicatie

Marjon Kuipers
Wolferlanden 32
7542 CZ Enschede
Telefoon: 053-4781290
Mobiel: 06 22 670 970
Email: info@auticomm.nl

Instituut voor orthopedagogiek

Lasondersingel 96
7514 BV Enschede
Telefoon: 053-4308854

www.docstap.nl
Mediant, GGZ voor jeugd
Centrum GGZ Jeugd
Roessinghsbleekweg 39
7522 AH Enschede
Telefoon: 053-4828500
www.mediant.nl

Steunpunt Autisme Twente, REC Oostmarke
Postbus 398
7500 AJ Enschede
Telefoon: 053-4807320
www.steunpuntautismetwente.nl

Stichting HoriSon
Mekkelholtsweg 38
7523 DE Enschede
Telefoon: 053-4347853
www.horison.nl

Viataal, locatie de Cirkelboog
Rigelstraat 3
7521 HK Enschede
Telefoon: 053-4345311
www.viataalautisme.nl

Logeeropvang

Kinderen met autisme gaan regelmatig uit logeren. Dit doen zij om even in een andere omgeving te zijn, om met leeftijdsgenootjes samen te zijn en om het gezin te ontlasten. In Enschede kan men daarvoor bij onderstaande instelling terecht.

De Twentse zorgcentra
Welnaweg 100
7524 AK Enschede
Telefoon: 053-4883306
www.detwentsezorgcentra.nl

4. Begeleiding en ondersteuning

Kinderen met autisme hebben, waar ze ook zijn, een andere begeleiding nodig dan kinderen zonder een stoornis. Thuis zorgen de ouders of opvoeders voor de opvoeding, wanneer het kind 's ochtends de deur uit gaat, wordt de begeleiding uit handen gegeven. Leerkrachten, pedagogisch medewerkers of leidsters van de bso staan klaar voor het kind om het te begeleiden en te ondersteunen in zijn ontwikkeling of vrije tijd.

4.1 Begeleiden in de ontwikkeling

Zogenoemde normale kinderen leren zichzelf veel aan op jonge leeftijd. Het kind ontwikkelt zich vanzelf en heeft minder stimulering nodig dan een kind met autisme. Kinderen met autisme hebben meer tijd en inspanning nodig om te leren. Vaardigheden moeten aangeleerd worden. Om te beginnen is hier veel begeleiding bij nodig en is het kind persoonsafhankelijk. Op den duur kan men dit meer loslaten en gebruik gaan maken van bijvoorbeeld picto's of geschreven instructies. Het kind is dan niet meer persoonsafhankelijk, maar structuurafhankelijk. Het kan zelfs zo goed gaan, dat het kind zich zo heeft ontwikkeld, dat het zichzelf vaardigheden aan kan leren en geen gebruik meer hoeft te maken van de instructies, picto's al dan niet geschreven.

Op jonge leeftijd moet een kind veel leren, bij een kind met autisme kan men beter spreken van 'aanleren'. Wanneer men een nieuwe taak aan wil leren kan men aan de hand van het boek *Geef me de 5*¹⁶ van Colette de Bruin, werken volgens de zogenoemde puzzel van vijf. Hierbij begint men met het uitleggen van de nieuwe taak. Het is belangrijk dat hiervoor genoeg tijd is zodat er een goede uitleg gegeven kan worden. Van belang is dat er geen discussie aangegaan wordt, dit kan voor verwarring zorgen en dat is niet de bedoeling bij het aanleren van een nieuwe taak. Vervolgens worden de overige vier stappen (hoe, waar, wanneer en wie) besproken. Bij het aanleren van een nieuwe taak is het van groot belang om deze woorden in het begin met regelmaat terug te laten komen zodat het kind de mogelijkheid krijgt om het in zich op te nemen.

Het kan natuurlijk zo zijn dat er een uitzondering op de regel (taak) is. Deze kan dan op dezelfde manier uitgelegd worden.

Wanneer de benadering niet werkt, is het goed om de ouder of begeleider eens te laten kijken naar wat hij gedaan heeft en zichzelf af te vragen of hij wel duidelijk genoeg is geweest. Een verduidelijking van de opdracht zal dan op zijn plaats zijn.

4.1.1 Hulpmiddelen

Wanneer een kind met autisme iets moet aanleren gebeurt dit vaak met hulp van een middel. Een middel om een kind met autisme iets aan te leren is het visualiseren. Visualiseren kan op verschillende manieren gebeuren. Denk aan het gebruik van picto's, takenlijsten, dagritmekaarten, Time-timer, kleurenklok en zo zijn er nog een tal aan hulpmiddelen. Bij het aanleren van een taak wordt veelal gebruik gemaakt van picto's en takenlijsten. Een takenlijst kun je afstemmen op het ontwikkelingsniveau van het kind. Is het kind al bereid om te lezen, dan kan men de takenlijst invullen door de taken uit te schrijven. Is het kind nog niet zo ver, dan kan men de taken aangeven door middel van picto's.

Een voorbeeldsituatie: Job heeft moeite met het overzien van de ochtend. Een voorbeeld van een takenlijst zou er dan als volgt uit kunnen zien:

¹⁶ Bruin, C., de. (2008). *Geef me de 5. Een praktisch houvast bij de opvoeding en begeleiding van kinderen met autisme*. 8^e dr. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven

Wanneer	Wat	Hoe	Wie	Waar
7.00	Opstaan	Mama roept, Job wordt wakker en stapt uit bed	Job en mama	Slaapkamer
7.01	Plassen	zittend	Job	Wc op de badkamer
7.03	Wassen	Volgens schema met washand	Job met hulp	Wastafel in de badkamer
7.05	Aankleden	Mama geeft Job de kledingstukken en zegt wat hij moet doen	Job met hulp van mama	Op slaapkamer op de mat voor het bed
7.15	Naar beneden	Tas mee	Job	Via trap

In dit schema is te zien dat Job met bepaalde taken nog persoonsafhankelijk is, maar voor het grootste gedeelte alleen maar structuurafhankelijk is.

Normaliter kan men voor alle situaties een takenlijst maken. Denk bijvoorbeeld aan:¹⁷

- Als het kind moeite heeft met de dagstructuur
- Als het kind vooral 's ochtends moeite heeft om op te starten
- Als het kind erg druk thuis komt
- Als het kind moeite heeft met zijn lichamelijke verzorging
- Als het kind 's avonds niet naar bed wil
- Als het kind moeite heeft met eten

Bij het maken van een takenlijst is het belangrijk om na te gaan of de taak niet te groot is, de overgang duidelijk is, er niet teveel niet- ingevulde tijd tussen zit (lees: niet- ingevulde tijd = klier tijd).

Een voordeel van een takenlijst is dat men altijd terug kan kijken hoe men de stappen heeft uitgelegd. Mocht het kind anders reageren dan verwacht, dan kan men de lijst er weer bij pakken en kijken waar de onduidelijkheden vandaan komen.

Naast een takenlijst wordt er bij jonge kinderen vaak nog gebruik gemaakt van picto's of dagritmekaarten om de dagstructuur weer te geven. Dit ziet men vaak op scholen en dagcentra. Wanneer het kind naar een buitenschoolse of weekendopvang gaat is het voor het kind ook prettig om deze ondersteuning te hebben.

¹⁷ Bruin, C., de. (2008). *Geef me de 5. Een praktisch houvast bij de opvoeding en begeleiding van kinderen met autisme*. 8^e dr. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven. P. 120

5. Verantwoording van het onderzoek

In dit hoofdstuk leggen we uit hoe we onze onderzoeksvraag hebben onderzocht. We zullen in gaan op de keuze van het onderzoek, opzet van het onderzoek, de verantwoording van de theoretische onderbouwing, onderzoeksmethode en de betrouwbaarheid van het onderzoek.

5.1 Keuze van het onderzoek

Wij hebben voor het autismehuis gekozen, omdat wij beiden affiniteit hebben met kinderen met autisme. In onze jaarstage hebben wij veel te maken gehad met autisme. Daarnaast spreekt het ons erg aan dat ouders van twee jongens met autisme dit initiatief hebben genomen.

Tot op heden gebeurt het nog steeds dat mensen met autisme in een hokje worden geplaatst. Met dit onderzoek willen wij laten zien dat deze mensen tot hun recht kunnen komen in een autismehuis, met de juiste begeleiding in de juiste omgeving en met de juiste hulpmiddelen.

Onze opdrachtgever is het autismehuis te Zwolle. Dineke Hartman is de begeleidster tijdens ons onderzoek. Dineke heeft samen met haar man Robin het initiatief genomen om het autismehuis op te gaan zetten. Zij hebben als doelstelling binnen vijf jaar 20 vestigingen in Nederland te hebben. Ze willen door heel Nederland vestigingen creëren.

Het autismehuis biedt opvang aan kinderen met autisme van 4 tot en met 12 jaar. Het gaat hierbij om buitenschoolse, weekend- en vakantieopvang. Daarnaast komt er op elke locatie een informatiecentrum voor iedereen die maar wat wil weten over autisme.

5.2 Opzet van het onderzoek

In Enschede is er voldoende aanbod aan onderwijs en hulpverlening voor kinderen met autisme, maar het aanbod aan buitenschoolse-, weekend- en vakantieopvang voor kinderen met autisme is gering (in hoofdstuk 3 is het overzicht van de hulpverlening en opvang zichtbaar). Daarom gaan wij het onderzoek uitvoeren in de gemeente Enschede.

Zo zijn wij tot de volgende onderzoeksvraag gekomen:

Op welke gebieden is er bij ouders van kinderen met autisme in de gemeente Enschede behoefte aan gespecialiseerde opvang en in hoeverre kan het autismehuis aan deze behoeften tegemoet komen?

Om antwoord op onze vraag te krijgen zijn wij begonnen met het analyseren van het aanbod aan speciaal basisonderwijs(cluster 2, 4 en sbo) en hulpverleningsinstanties voor kinderen met autisme in de gemeente Enschede.

Vervolgens zijn we deze scholen en instellingen gaan benaderen en hebben wij onze onderzoeksvraag uitgelegd. Uiteindelijk waren er twee scholen die mee wilden werken aan ons onderzoek. Voor de scholen die mee wilden werken aan ons onderzoek hebben wij pakketjes gemaakt, die zij konden meegeven aan de ouders van de kinderen met autisme. Het pakketje bevatte de volgende documenten:

- Begeleidende brief
- Enquête
- Folders autismehuis
- Pen
- Retour envelop + postzegel

Wij vertrouwden erop dat de scholen hier zorgvuldig mee omgingen en ervoor zorgden dat ieder kind een pakketje mee naar huis kreeg. Wij hebben de pakketjes persoonlijk afgegeven bij de scholen. Op het moment dat wij alle enquêtes terug hadden, zijn we deze gaan analyseren.

We hebben de analyse onderbouwd met grafieken, zodat zichtbaar is in welke mate er behoefte is op verschillende aspecten.

5.3 Verantwoording theoretische onderbouwing

In deze paragraaf gaan wij in op de theoretische onderbouwing. We beginnen het onderzoek met een theoretische onderbouwing. Als eerste gaan we in op autisme in het algemeen. Wat is autisme, welke verschillende vormen zijn er en welke kenmerken heeft autisme. Hier is voor gekozen, omdat het goed is om een duidelijk beeld te hebben van wat autisme is. Wanneer wij vertellen over hoe bijvoorbeeld de begeleiding er uit moet zien of waar je rekening mee moet houden, hadden wij in ons achterhoofd de kenmerken van autisme.

Daarna gaan wij in op autisme en school. We hebben getwijfeld of we dit hoofdstuk er wel in moesten doen. Wat is de relevantie met opvang? Deze vraag hebben we aan Dineke voorgelegd, omdat wij in eerste instantie niet vonden dat dit onderwerp relevant was voor ons onderzoek, namelijk: opvang voor kinderen met autisme. Dineke wist ons te overtuigen dat het wel relevant voor ons onderzoek was. Hoofdstuk 2 begint met een inleiding waarin wij vertellen wat het verband is.

In hoofdstuk 3 en 4 gaan wij in op de opvangmogelijkheden en begeleiding voor kinderen met autisme. Wat is belangrijk in de opvang, wat heb je nodig en hoe ziet de begeleiding er uit? We hebben geprobeerd onze visie op bovenstaande vragen zo duidelijk mogelijk weer te geven in hoofdstukken 1 en 2.

In hoofdstuk 7 beschrijven wij de uitkomst van het onderzoek. Hier krijgen wij ook antwoord op de deelvragen die wij hadden opgesteld. De deelvragen die wij hadden opgesteld luiden als volgt:

1. *Wat is het aanbod aan opvang voor kinderen met autisme in de gemeente Enschede en in hoeverre kan het autismehuis een aanwinst zijn voor de gemeente?*
Het aanbod aan opvang voor kinderen met autisme is onvoldoende antwoordt meer dan de helft van de ouders (43 van de 58). Zij kunnen geen geschikte opvang vinden voor hun kind. Wanneer er een autismehuis zou komen, is er een plek waar hun kind heen kan.
2. *Wat vinden ouders belangrijk in een opvang voor hun kind?*
De ouders benoemen veelal dat ze structuur en gespecialiseerd personeel belangrijk vinden in de opvang voor hun kind. Daarnaast vinden ze het belangrijk dat hun kind plezier heeft en zich kan ontspannen.
3. *Wat kan het autismehuis betekenen voor deze ouders?*
Het autismehuis kan aan alle wensen van de ouders tegemoet komen. Het autismehuis wil graag een 'thuis' bieden voor de kinderen. Dit door de kinderen een eigen slaapkamer aan te bieden en gezamenlijk te eten. Er zal ruimte zijn voor de individuele behoeften van het kind. Het uitgangspunt van het autismehuis is: 'één kind, één plan'.

5.4 Onderzoeksmethode

In deze paragraaf leggen wij uit welke methode wij gebruikt hebben voor het komen tot een antwoord op onze onderzoeksvraag.

5.4.1 Type onderzoek

Het onderzoek dat wij uitgevoerd hebben is een behoefteonderzoek. Dit type onderzoek is meer dan vanzelfsprekend bij de onderzoeksvraag: *Op welke gebieden is er bij ouders van kinderen met autisme in de gemeente Enschede behoefte aan gespecialiseerde opvang en in hoeverre kan het autismehuis aan deze behoeften tegemoet komen?*

De behoefte naar een gespecialiseerde opvang hebben wij onderzocht bij ouders van kinderen met autisme in de leeftijd van 4 t/m 12 jaar in de gemeente Enschede. Wij hebben het

onderzoek vorm gegeven aan de hand van een enquête. Hierover vertellen wij meer in de volgende paragraaf.

5.4.2 Type methode

Om zoveel mogelijk ouders te kunnen ondervragen voor ons onderzoek, hebben wij gekozen voor een enquête. Door in de eerste fase van ons onderzoek alle cluster 2, cluster 4 en sbo's te benaderen zijn we uiteindelijk gekomen aan 155 enquêtes die wij aan de ouders konden geven.

In de lessen 'onderzoeksvaardigheden' van Arnoud Schuitema hebben wij tips gekregen voor het maken van een goede enquête. De vragen hebben wij opgesteld met de gedachte dat wij van ouders wilden weten hoe zij zich nu redden met de opvang voor hun kind, hoe zij dit ervaren en daarnaast hebben wij vragen opgesteld vanuit de aspecten die het autismehuis belangrijk vindt.

5.5 Betrouwbaarheid

In deze paragraaf leggen wij uit hoe de betrouwbaarheid terugkomt in ons onderzoek, wat we hierin goed hebben gedaan en wat we een volgende keer anders zouden doen.

Vanaf het begin hebben wij gezegd enquêtes te willen maken voor ons onderzoek. Hier hebben wij ons aan gehouden. Dit was voor ons de manier om zoveel mogelijk ouders te bereiken. Wij hebben veel tijd uitgetrokken voor het maken van een goede enquête en hebben deze door meerdere afhankelijke personen (leraar op school, ouders en vriendinnen die ook in deze sector zitten) na laten kijken en in laten vullen door een ouder van een kind met autisme. Alle gekregen feedback hebben wij meegenomen en uiteindelijk waren we erg tevreden over het eindresultaat. Wij hebben alle enquêtes persoonlijk bij de scholen langs gebracht, omdat wij dan zeker wisten dat ze goed aankwamen en daarbij vonden we het erg leuk om de scholen eens te zien. Wij hebben een week later nog contact opgenomen om te vragen of de enquêtes uitgedeeld waren, dit was allemaal voorspoedig verlopen.

Wij hebben uiteindelijk 58 van de 155 enquêtes terug gekregen, dit is ons wel tegen gevallen. We hadden verwacht meer respons te krijgen omdat het in het belang van hun kind was. Wanneer wij terugkijken naar onze aanpak vragen we ons af of wij dit anders aan hadden moeten pakken. Bij voorbaat wisten wij dat dit het risico is bij het versturen van enquêtes.

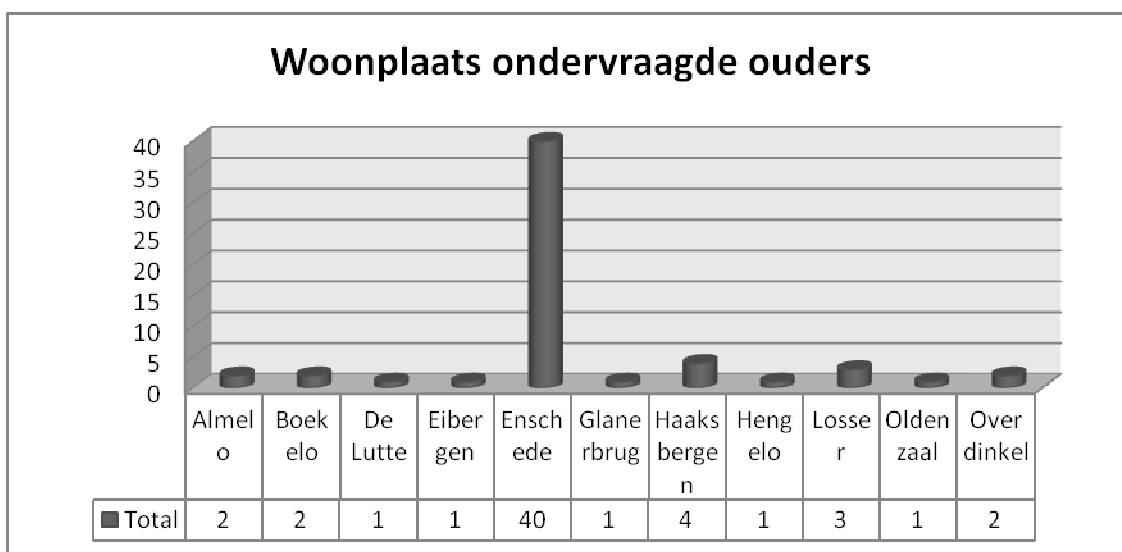
Wat voorbereiding betreft hadden we ook interviews af kunnen nemen bij medewerkers van een reguliere bso of een zorgboerderij waar kinderen op dit moment heen gaan. Dit om na te gaan wat zij te bieden hebben en wat voor een aanvulling het autismehuis zou hebben. Tevens hadden we een aantal ouders kunnen benaderen om een interview mee te houden, om wat meer diepgang te krijgen in de vragen. In dat opzicht is een enquête oppervlakkig.

6. Analyse onderzoek

Hieronder volgt de analyse van het onderzoek waarin wij onderzocht hebben of er behoefte is aan een autismehuis in Enschede. De analyse is in opgedeeld per vraag. Bij iedere vraag hebben we een grafiek bijgevoegd om het antwoord op de vraag te onderbouwen en te verduidelijken. We hebben 130 enquêtes verstuurd. Hier zijn er 58 van retour gezonden. Als er aantallen worden genoemd, dan is dat van de 58 retour gezonden enquêtes.

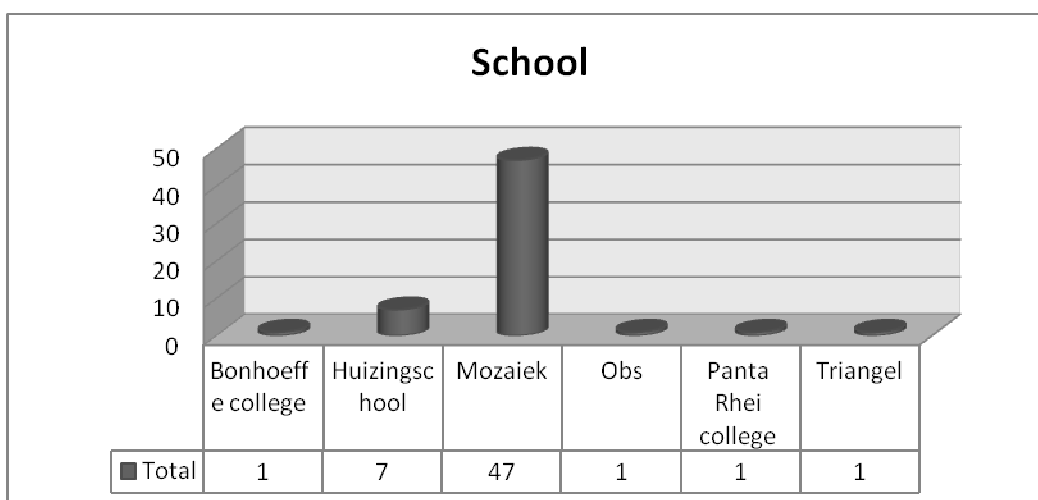
Vraag 1: Wat is uw woonplaats?

De stad waarin het onderzoek is uitgevoerd, is Enschede. Van de ouders die een enquête hebben ingevuld zijn er 40 ouders die in Enschede wonen. De overige 19 ouders wonen rondom Enschede in een dorp of stad. In onderstaand grafiek is te zien welke plaatsen dat zijn.

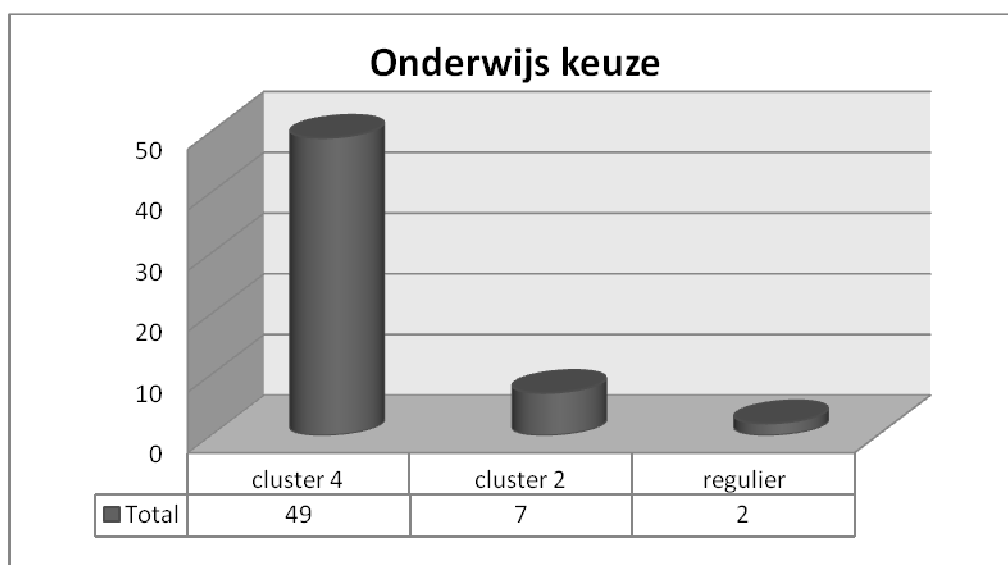
Vraag 2: Naar welke school of instelling gaat uw kind?

Alle 58 ondervraagde ouders hebben een kind dat in Enschede op school zit. De school waar de meeste kinderen op zitten is 't Mozaïek, hier zitten 47 kinderen. Er zijn 7 kinderen die op de Huizingschool zitten. Verder zitten er 2 kinderen op een reguliere basisschool en de overige kinderen zitten op andere scholen in Enschede

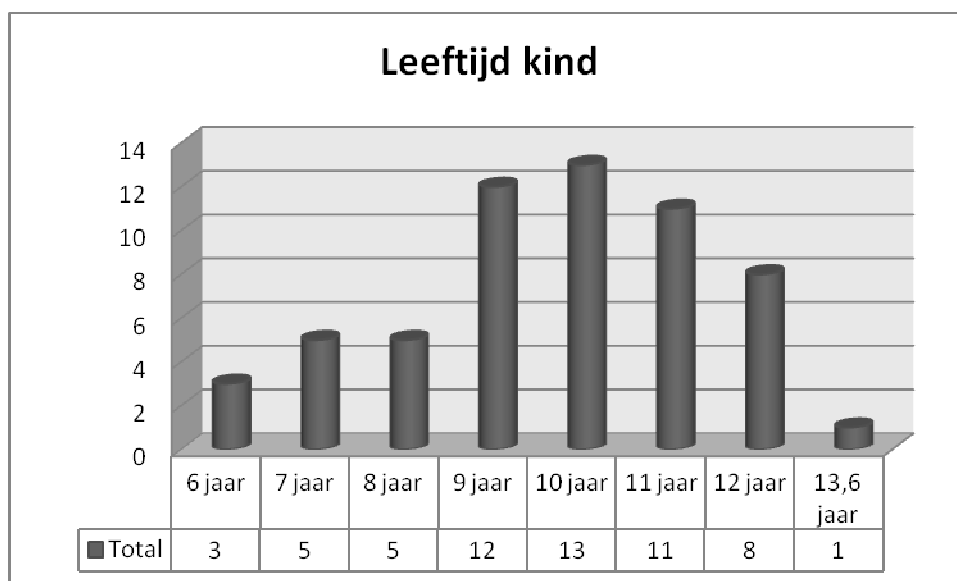
Vraag 3: Kunt u aangeven welk soort onderwijs uw kind volgt?

Uit de enquête is naar voren gekomen dat er 49 kinderen op een cluster 4 school zitten, 7 kinderen op een cluster 2 school en 2 kinderen zitten op een reguliere basisschool.

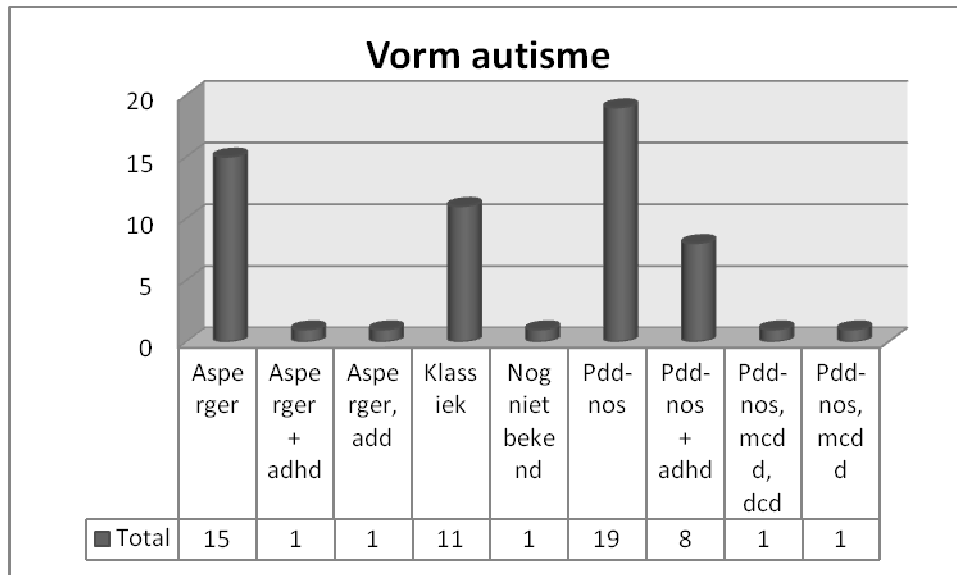
Vraag 4: Wat is de leeftijd van uw kind?

De leeftijd van de kinderen varieert. De leeftijdscategorieën die het meest naar voren kwamen, zijn de leeftijden 9, 10 en 11 jaar. In onderstaand grafiek is het gehele overzicht van de leeftijden te zien.

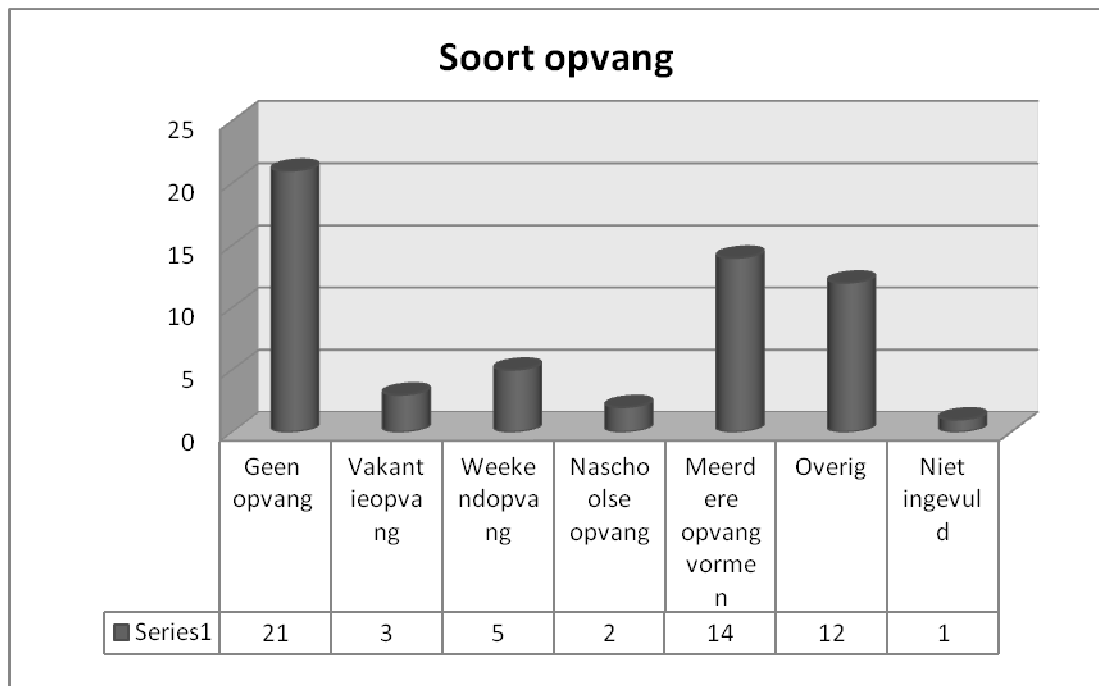
Vraag 5: Welke vorm van autisme heeft uw kind?

Er is een aantal kinderen (12) dat een dubbele diagnose heeft. De dubbele diagnoses zijn op verschillende terreinen. De stoornis die het meest voor is gekomen is PDD-NOS, er waren 19 kinderen die deze stoornis hebben. Daarna volgt Asperger (15) en op de derde plaats komt klassiek autisme (11).

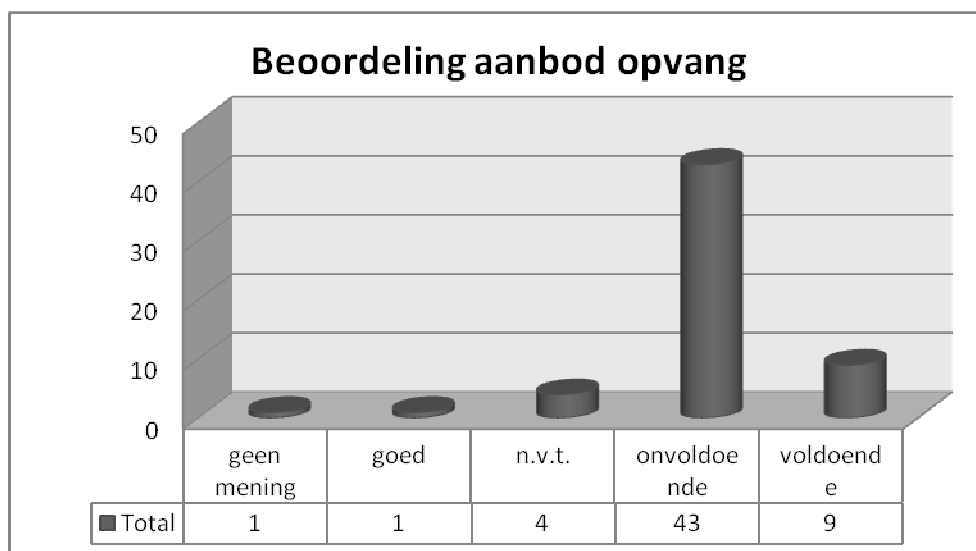
Vraag 6: Van welke opvang vormen maakt uw kind op dit moment gebruik?

De enquête bevatte een aantal vragen die gingen over opvang voor kinderen met autisme. Op de vraag van welke opvang de ouders nu gebruik maken werd zeer gevarieerd geantwoord. Er zijn 21 kinderen die niet naar een opvang gaan en 36 kinderen wel. Er was 1 persoon die de vraag niet had beantwoord. De vorm van opvang is gevarieerd, de variatie was niet in een grafiek weer te geven. Er waren 14 kinderen die van meerdere opvangvormen gebruik maken. Dit kan zowel vakantieopvang, naschoolse opvang als weekendopvang zijn. Er zijn ook kinderen die naar een oppas gaan, pgb (persoons gebonden budget) hebben of naar een zorgboerderij gaan.

Vraag 7: Wat vindt u van het aanbod aan opvang voor uw kind in uw gemeente?

Op de vraag of er genoeg opvang voor kinderen met autisme in Enschede is, antwoordde 43 mensen met onvoldoende. Het aanbod is te klein en als het er is, dan is het niet naast de deur. Er waren 9 mensen die het aanbod aan opvang een voldoende gaven en één persoon die het goed vond. De overige mensen hadden geen mening of het was voor hen niet van toepassing. De onderbouwing die ouders gaven bij deze vraag is dat er in Enschede geen gespecialiseerde opvang is voor kinderen met autisme. En als het er is, dan is het vol of sluit het niet aan bij het kind (denk aan een kind met een hoog IQ). Ouders geven aan dat er na schooltijd niets is voor kinderen met autisme, ze zouden hun kind graag op een bso plaatsen, maar die is er niet voor kinderen met autisme en een reguliere opvang is voor hen niet van toepassing.

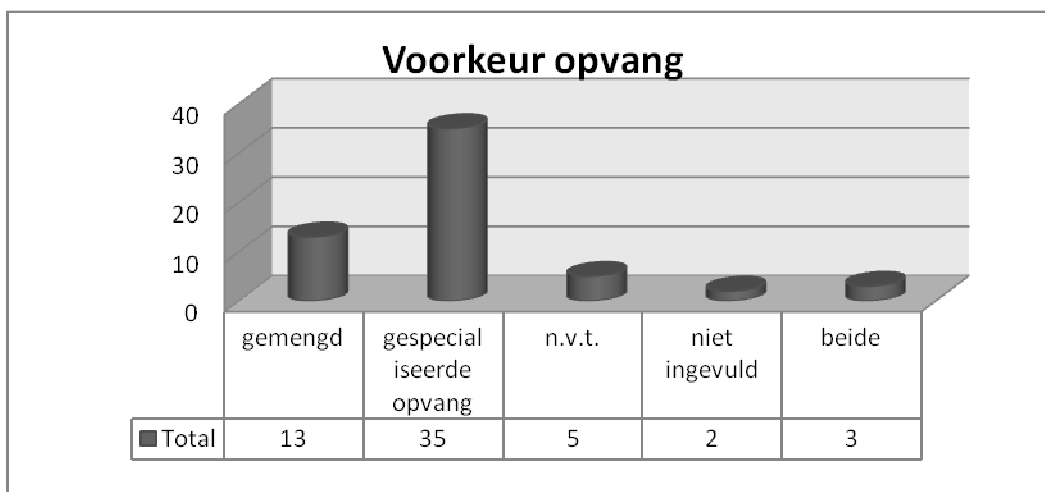
Vraag 8: Naar welke vorm van opvang gaat uw voorkeur uit?

Uit de enquête komt naar voren dat 35 mensen voorkeur hebben voor een gespecialiseerde opvang. De onderbouwing die daar voor wordt gebruikt is: kleine groepen, gespecialiseerd personeel, structuur, kennis van autisme en kinderen worden dan niet gepest. Ouders vinden bovenstaande punten belangrijk in de opvang voor hun kind. Zo'n opvang kunnen zij op dit moment nergens vinden.

Er zijn ook ouders die kiezen voor een gemengde opvang, 13 ouders kiezen hiervoor. Ouders geven hierbij als onderbouwing: de maatschappij is ook niet gericht op autisme. Het is goed te leren om in de bestaande maatschappij op te groeien. De ouders zien dan wel graag gespecialiseerd personeel op de groep staan. Verder kunnen kinderen met autisme leren van zogenoemde normale kinderen, denk aan sociale vaardigheden.

De overige 3 ouders kiezen voor zowel gespecialiseerde als voor gemengde opvang. Er worden dezelfde argumenten gebruikt als hier boven.

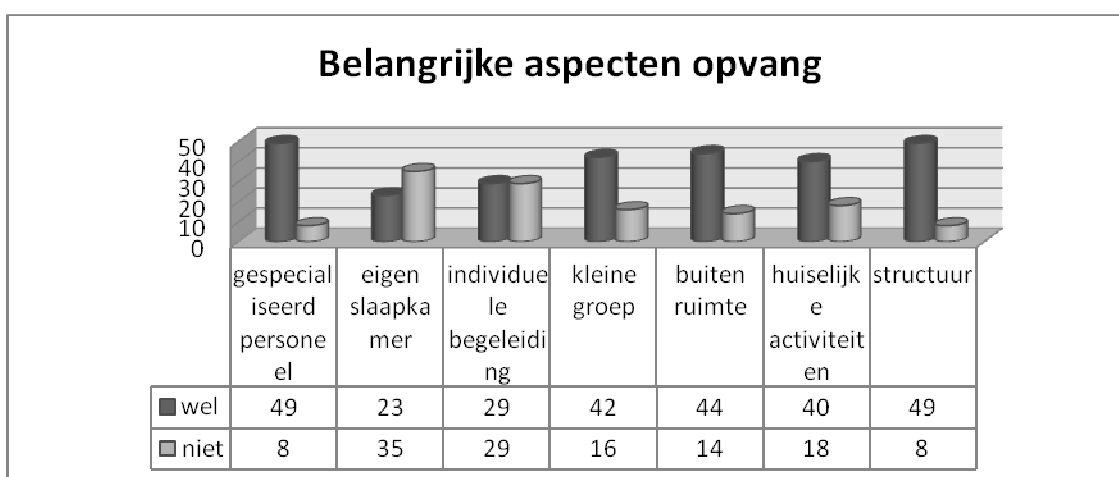
Bij de overige ouders is het niet van toepassing of ze hebben de vraag niet beantwoord.

Vraag 9: Welke aspecten zijn voor u belangrijk in de opvang van uw kind? (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

Wat in het grafiek te zien is, is dat er het meest behoefte is aan structuur en gespecialiseerd personeel. Huiselijke activiteiten, een buiten ruimte en kleine groepen vinden de ouders ook belangrijk en een eigen slaapkamer en individuele begeleiding is geen pré voor ouders.

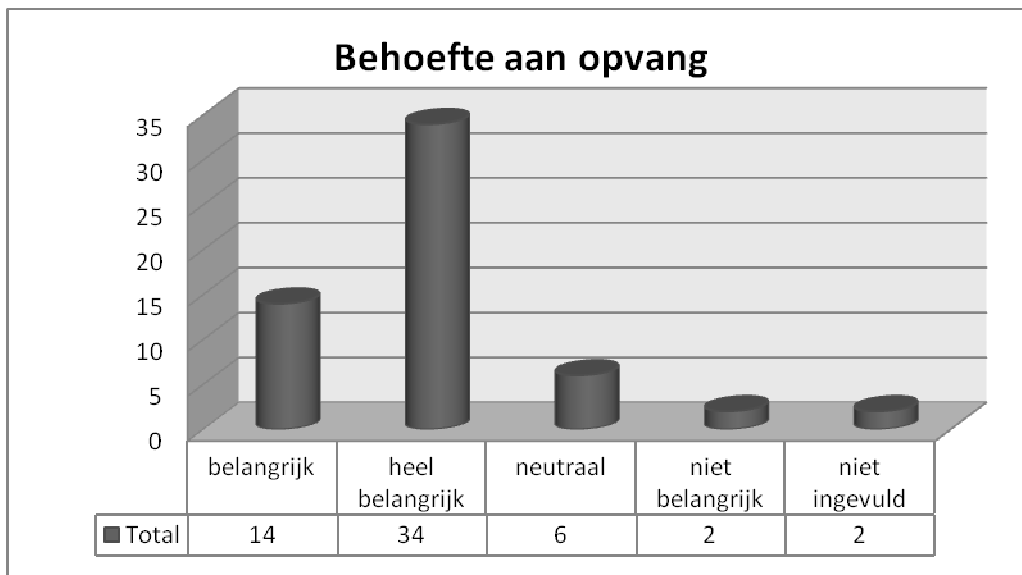
De ouders benoemden ook een aantal aspecten die ze graag terug zouden zien in de opvang voor hun kind, namelijk: omgang met dieren, sociale vaardigheden, gezelligheid & ontspanning, uitstapjes, hulp met huiswerk, speltherapie en bovenal plezier voor het kind.

Vraag 10: Wat vindt u ervan als er een opvang speciaal voor kinderen met autisme komt in uw gemeente?

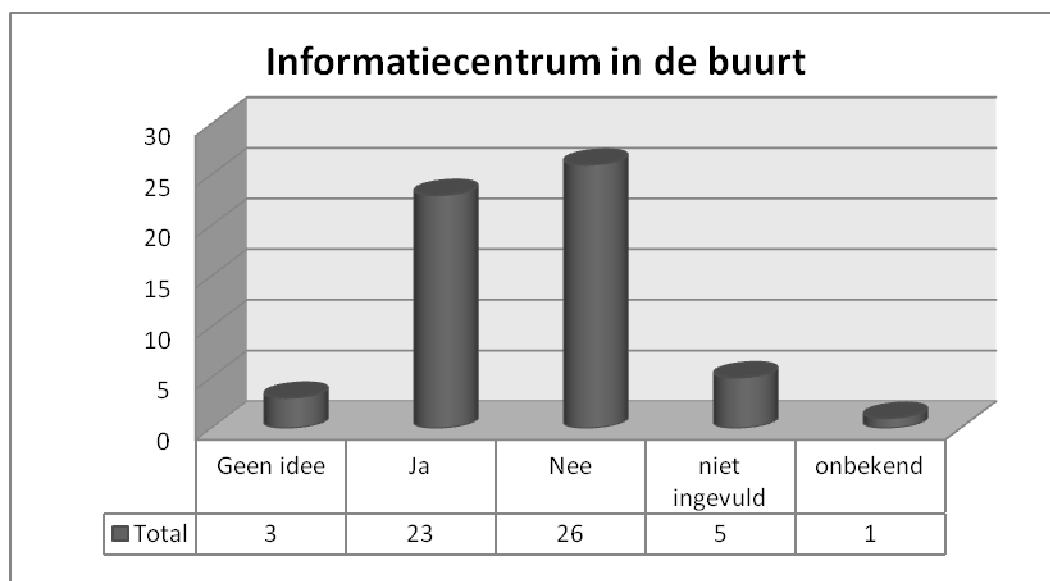
Er zijn 34 ouders die het heel belangrijk vinden dat er een opvang voor kinderen met autisme komt, 14 ouders vinden het belangrijk, 6 ouders hebben geen specifieke voorkeur, zijn neutraal, 2 ouders vinden het niet belangrijk en 2 ouders hebben deze vraag niet beantwoord. Als onderbouwing bij deze vraag geven ouders aan dat ze dan niet meer afhankelijk van

derden zijn en ze een constante factor hebben. Dat er dicht bij huis een opvang is, nu moeten ze elders in Nederland een gepaste opvang zoeken. Voor het gezin is het ook goed, het gezin wordt even ontlast en kunnen zo weer krachten op doen. Ouders (met name moeders) kunnen dan blijven werken of weer aan het werk gaan, omdat hun kind naar een gepaste opvang gaat. De voorgaande argumenten hebben betrekking op de ouders of omgeving, maar wat ook naar voren kwam, is dat ze hun kind ook graag een fijne plek willen bieden, waar het zich thuis voelt en plezier kan maken.

Vraag 11: Is er in uw omgeving een informatiecentrum waar u terecht kunt met uw vragen over autisme?

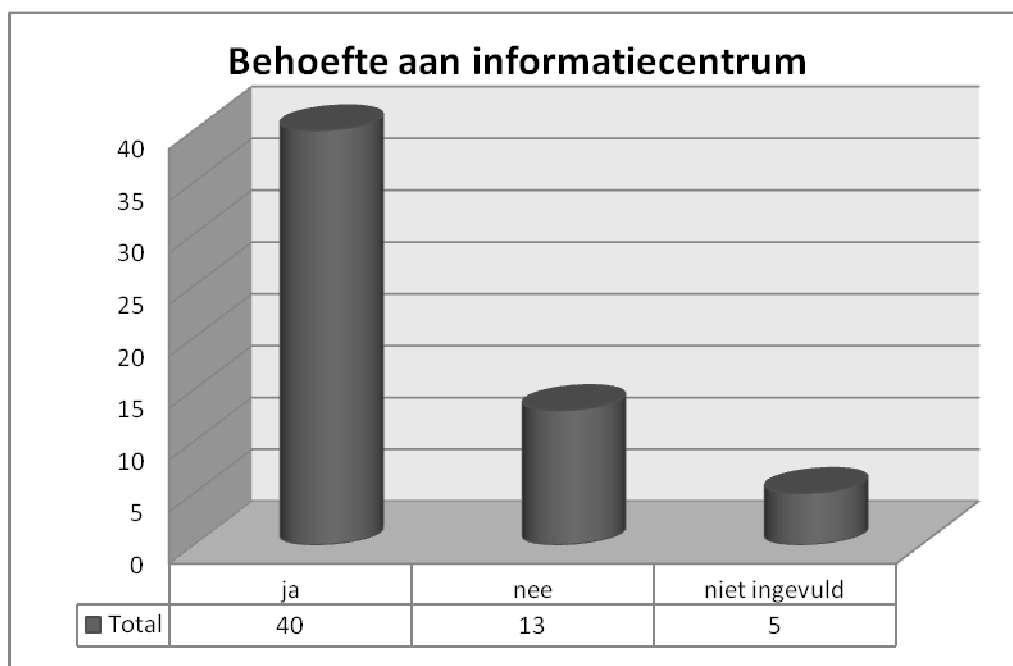
Op de vraag of er in de omgeving van ouders een informatiecentrum aanwezig is, antwoordde 26 ouders met 'nee'. Zij kunnen in hun omgeving op dit moment nergens terecht met hun vragen. Er waren 23 ouders die deze vraag beantwoordden met 'ja', zij vinden hun informatie in Almelo, Enschede, Hengelo of Losser. Verder zijn er 4 ouders die niet weten of er in hun omgeving een informatiecentrum is en 5 ouders hebben deze vraag niet beantwoord.

Vraag 12: Zou u behoefte hebben aan een informatiecentrum in uw gemeente?

Op de vraag of er een informatiecentrum in Enschede moet komen antwoorden 40 ouders met 'ja'. Ouders hebben hierbij als onderbouwing: één centrale plek zou fantastisch zijn, opvoeding is zwaar, weinig tijd om zelf te zoeken, lotgenoten contact, komt al snel in de hulpverlening als

je vragen hebt en er zijn gespecialiseerde medewerkers waar je mee kunt praten en met je vragen terecht kunt. Er zijn ook ouders die er geen behoefte aan hebben, 13 ouders antwoorden met 'nee'. Deze ouders hebben als onderbouwing: op internet kun je een hoop informatie vinden, school helpt goed op het gebied van informatie en de NVA biedt een hoop informatie aan. Er zijn 5 ouders die deze vraag niet hebben beantwoord.

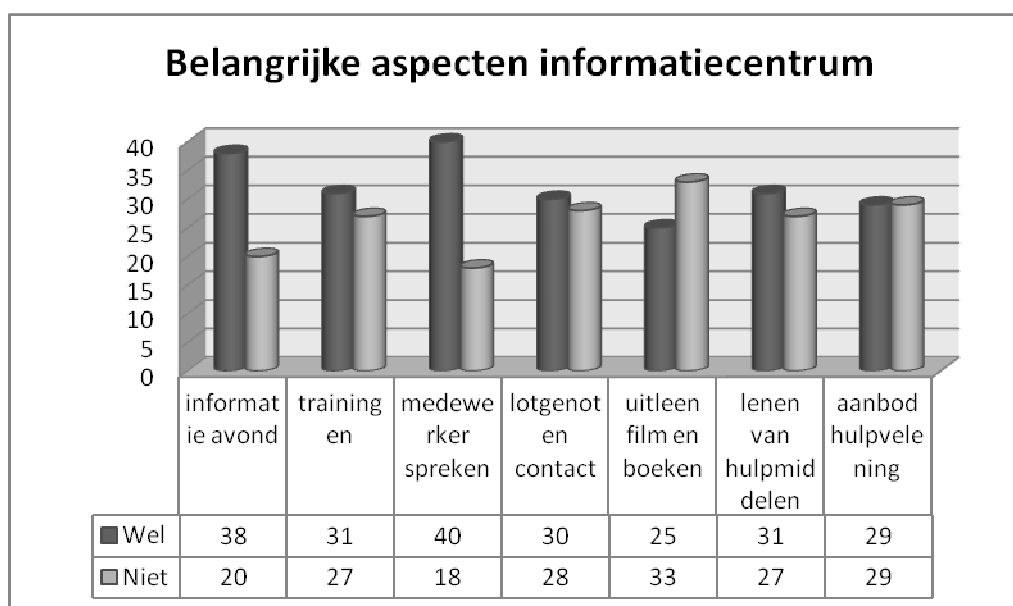

Vraag

13: Waar zou u gebruik van maken in het informatiecentrum? (meerdere antwoorden zijn mogelijk?)

In het informatiecentrum worden verschillende vormen van zorg aangeboden. In het grafiek hieronder is weergegeven waar behoefte aan is in het informatiecentrum.

In de grafiek is zichtbaar dat er veel behoefte is aan praten met een medewerker van het informatiecentrum en informatie avonden bijwonen. Wat ouders ook belangrijk vinden is lotgenoten contact, trainingen kunnen volgen en het lenen van hulpmiddelen. Het in kaart brengen van het aanbod qua hulpverlening voor kinderen met autisme wordt gelijk beantwoord. Het lenen van boeken en films is voor een kleine groep ouders van belang.

7. Conclusie

In dit hoofdstuk geven wij een conclusie weer van ons onderzoek, aansluitend geven wij onze aanbeveling voor het autismehuis.

7.1 Conclusie

De vraag die wij voor dit onderzoek willen beantwoorden is als volgt:

Op welke gebieden is er bij ouders van kinderen met autisme in de gemeente Enschede behoefte aan gespecialiseerde opvang en in hoeverre kan het autismehuis aan deze behoeften tegemoet komen?

Om tot een antwoord te komen hebben wij enquêtes opgesteld en uitgedeeld op twee basisscholen, 't Mozaïek en Het Maatman. Daarnaast hebben wij nog enkele ouders weten te benaderen bij het Autismecafé in Enschede en heeft onze enquête op de website van MEE Twente gestaan, van de laatste hebben wij geen respons gehad.

Wij zijn met onze enquête op twee gebieden ingegaan, namelijk:

- Opvang
- Informatiecentrum

7.1.1 Opvang

Uit de 58 teruggekomen enquêtes blijkt dat 43 ouders het aanbod aan opvang voor hun kind onvoldoende vinden. Op dit moment maken 21 van de 58 ouders geen gebruik van een opvang, terwijl zij hier wel behoefte aan hebben. De overige ouders, op één na, zoeken de opvang buiten de gemeente. Bij het Autismecafé in Enschede hebben wij meerdere ouders gesproken die een geschikte opvang voor hun kind hadden gevonden. Een geschikte opvang kan per kind verschillen. Het is belangrijk om te kijken in welke fase het kind zit. Kan het omgaan met zijn of haar stoornis, hoe is de ontwikkeling, maar ook naar de begeleiding. Sommige ouders moesten hier wel minstens twee uur voor reizen. De komst van een autismehuis zou voor hen een verrijking zijn.

Uit de 58 teruggekomen enquêtes is tevens gebleken dat 51 ouders van kinderen met autisme behoefte heeft aan een opvang in Enschede. Daarvan willen 35 ouders een gespecialiseerde opvang, 13 ouders een gemengde opvang en 3 ouders beide vormen van opvang.

De meerderheid geeft voorkeur aan een gespecialiseerde opvang, dit sluit goed aan bij hetgeen wat het autismehuis te bieden heeft. Er zijn 34 ouders die het heel belangrijk vinden dat er een autismehuis komt in de gemeente Enschede.

Wij kunnen concluderen dat het huidige aanbod aan opvang voor kinderen met autisme onvoldoende is en dat de komst van een autismehuis een absolute aanwinst zou zijn voor de gemeente. Dit zou tevens een mooie aanvulling zijn op het huidige hulpverleningsaanbod, deze is erg breed. Ouders kunnen met hun kind terecht bij instellingen als Mediant GGZ voor de jeugd en Karakter Kinder- en jeugdpsychiatrie, wanneer zij hier aankloppen komen ze vaak gelijk terecht in de molen van de hulpverlening. Ouders geven aan soms ook gewoon een vraag te hebben en dat zij niet gelijk zitten te wachten op een heel behandelteam.

Gedetailleerde informatie kunt u teruglezen in hoofdstuk 5.

7.1.2 Informatiecentrum

Op de vraag of er een informatiecentrum in de omgeving van de ondervraagden is waar zij met hun vragen terecht kunnen, hebben wij geen eenduidig antwoord kunnen krijgen. Er zijn 26 ouders die zeggen geen informatiecentrum in de buurt te hebben of niet weten dat er één is, 23 ouders zeggen daarentegen dat er wel een informatiecentrum is waar zij terecht kunnen. In Hengelo is een informatiecentrum van de NVA, genaamd AIC (autisme informatiecentrum), deze is echter alleen op vrijdagochtend geopend van 9.00uur tot 11.30uur. Enkele ouders geven aan dat zij dit niet handig vinden, omdat zij dan werken en daardoor geen mogelijkheid hebben om hier heen te gaan. Enkele ouders geven aan dat zij op dit moment informatie

krijgen via instellingen als Mediant GGZ, Karakter Kinder- en jeugdpsychiatrie of via de school waar hen kind op zit. Op de vraag waar ouders gebruik van zouden maken als er een informatiecentrum komt antwoorden 40 van de 58 ouders dat zij graag een medewerker willen hebben waar zij met hen vragen terecht kunnen. Een ander opvallend antwoord is de informatieavond, 38 van de 58 ouders willen hier graag gebruik van maken. Gedetailleerde informatie kunt u teruglezen in hoofdstuk 5.

De conclusie die we kunnen trekken uit het onderzoek is dat de behoefte aan opvang voor kinderen met autisme groot is. In de enquêtes die wij hebben afgenomen hadden ouders vrije ruimte om opmerkingen, vragen of aanvullingen te geven. Er zijn een hoop leuke reacties gekomen op het onderzoek. Een aantal ouders hebben een extra aanvulling gegeven waarom het autismehuis er moet komen. Hieronder een aantal citaten van ouders.

‘Ik vind het autismehuis een fantastisch idee en het zou vooral toegankelijk moeten zijn voor familie&vrienden rondom het kind met autisme.’

‘Ik vind het autismehuis een erg goed initiatief! Vooral het informatiecentrum, dit zou er in iedere provincie moeten zijn.’

‘Ik stel dit onderzoek erg op prijs, omdat ik vind dat dergelijke kinderen veel aandacht/begeleiding verdienen en nodig hebben’.

‘Ik vind het zo belangrijk dat het huis er komt dat ik er wel zou willen werken.’

‘Ik hoop dat ik u voldoende heb kunnen overtuigen dat een autismehuis zo belangrijk is’.

‘Ik vind het initiatief voor een autismehuis heel goed en hoop dat er meerdere zullen komen in de toekomst. Ik steun het initiatief van harte!’

‘Dat er een informatiecentrum is waar je terecht kunt met hulpvragen. Dit vind ik heel belangrijk. Van: waar moet ik wezen? (instantie), wat moet ik hier voor doe? (bijvoorbeeld een afspraak maken). Het is een doolhof om soms iets (simpels) te vinden. Als er dan iemand is die je daarmee kunt helpen, zou dit geweldig zijn.’

‘Ik vind het een heel goed initiatief, het autismehuis. Super! Ik hoop dat er eindelijk wat meer faciliteiten komen voor de mensen die een autistische aandoening hebben. Ik merk nog steeds dat je vaak voor de leeuwen wordt gegooid en alles zelf moet uitzoeken. Erg jammer!’

‘Ik zou het super vinden als er een leuk, goed logeerhuis zich in Enschede zal vestigen. Ik wil mijn zoon hiervoor graag voor aanmelden!’

‘Wij zouden heel blij zijn met een gespecialiseerde opvang na schooltijd.’

8. Aanbevelingen

Om de ouders van kinderen met autisme in de gemeente Enschede een zo'n goed mogelijk aanbod te bieden op het gebied van opvang en informatie kan het autismehuis hen tegemoet komen door de volgende aanbevelingen mee te nemen in hun organisatie. De aanbevelingen zijn opgedeeld in twee subgroepen, namelijk: opvang en informatiecentrum.

8.1 Aanbevelingen op het gebied van opvang

- *Locatie en omgeving*

In het onderzoek is naar voren gekomen dat een grote groep ouders hun kind liever naar een gemengde opvang brengt, omdat de maatschappij ook niet autistisch is. Het autismehuis heeft als visie wel een gespecialiseerde opvang. Maar om de ouders tegemoet te komen die hun kind niet van de maatschappij wil isoleren, bevelen wij het volgende aan: wanneer het autismehuis op een multifunctionele plek wordt gebouwd, dan kan er sneller contact worden gelegd met andere organisaties of hulpverleningsinstanties. De instellingen of organisaties waar wij onder andere aan dachten zijn een huisartsen praktijk, kinderdagverblijf, buitenschoolse opvang, wijkcentrum, sportclub, scholen, centrum voor Jeugd&Gezin, consultatiebureau, fysiotherapeut, logopedist, bibliotheek, thuiszorg, apotheek en vrijwilligerscentrale. Ouders geven ook aan dat zij contact met dieren belangrijk vinden. Het zou voor de kinderen leuk zijn als er dieren in het autismehuis zelf aanwezig zijn, bijvoorbeeld een konijnenhok buiten. Wanneer er in de buurt een kinderboerderij is, kunnen er uitjes worden gemaakt daarheen.

Een goede ligging van het autismehuis kan de opvang ten goede komen. Wij denken dat wanneer het autismehuis aan de rand van de stad wordt gebouwd, dit goed is voor de bereikbaarheid. Taxivervoer hoeft dan niet de stad in, dit scheelt een hoop tijd. Ook voor ouders is het gunstig wanneer zij rond spijtstijd niet een binnenstad in hoeven, wanneer zij hun kind ophalen van de opvang.

- *Openingstijden*

Om zoveel mogelijk kinderen opvang aan te kunnen bieden bevelen wij een opvang aan die zeven dagen per week geopend is. Voor de buitenschoolse opvang, dus de opvang door de week, adviseren wij de opvang te starten om 15.00uur en te sluiten om 19.30uur. Deze tijden zullen dan van toepassing zijn van maandag tot en met donderdag. De kinderen komen dan gelijk uit school naar het autismehuis met de taxi of worden gebracht door de ouder(s) zelf. De kinderen kunnen dan hun eigen gemaakte programma volgen en kunnen vanaf 18.30uur weer opgehaald worden door de ouder(s). Door de kinderen vanaf bovengenoemd tijdstip op te laten halen heeft het personeel voldoende tijd en aandacht in de overdacht richting ouders. Op vrijdagmiddag kunnen de kinderen tevens vanaf 15.00uur gebracht worden. De kinderen kunnen dan ook gewoon gebruik maken van de buitenschoolse opvang, maar kunnen tevens blijven logeren. Wij adviseren om dit zo flexibel mogelijk te houden, dus geen verplichtingen van hele weekenden, maar één nachtje logeren moet ook gewoon kunnen. Wij bevelen een opening van zeven dagen per week aan, dit wil zeggen dat het kind tot en met maandagochtend kan blijven logeren. Het kind kan dan door de taxi opgehaald worden en naar school gebracht worden of indien mogelijk door één van de personeelsleden naar school gebracht worden met een bus van het autismehuis. Echter willen wij wel aanbevelen vaste tijden aan te houden voor het ophalen, dit kunnen dezelfde tijden zijn als door de weeks. Op deze manier kan het personeel wel een dagprogramma maken en hoeven zij geen rekening te houden met

ouders die hen kind vroeg op de middag op willen halen. Tevens is het voor het kind prettig om te weten dat het op een vast tijdstip opgehaald kan worden.

- *Personeel*

Uit de enquête kwam naar voren dat ouders gespecialiseerd personeel erg belangrijk vinden. Ouders geven aan dat ze kennis en affiniteit met de doelgroep erg op prijs stellen. Hun kind vergt een bijzondere aanpak en benadering. Het is niet voor ieder persoon weggelegd om met deze doelgroep te werken.

Het personeel dat ingezet moet gaan worden in het autismehuis moet kennis hebben van autisme. Door middel van cursussen kunnen ze (bij)geschoold worden om met de doelgroep te kunnen werken. Cursussen die eventueel gevolgd moeten worden, worden betaald door een private investeerder die betrokken is bij het autismehuis. Een jaarlijkse bijscholing zou in dit plaatje passen. Op dit moment zijn deskundigen met een vernieuwing van de DSM bezig. Er zal de aankomende jaren verandering komen in de diagnoses die gesteld gaan worden. Voor personeel is het goed om up to date te zijn, een jaarlijkse cursus of opleiding zou hierin een rol kunnen spelen.

Wij zouden als extra aanbeveling graag willen geven, dat het mooi zou zijn als er plek is voor stagiaires. Het autismehuis zou een samenwerkingsverband aan kunnen gaan met Hogeschool Windesheim. Stagiaires zorgen voor een nieuwe en verfrissende kijk, en kunnen door met kinderen met autisme te werken een hoop leren. Door stagiaires aan te nemen, wordt personeel ook aan het denken gezet. De vragen die stagiaires stellen, maakt dat je na gaat denken over bijvoorbeeld de manier van handelen. Dineke zou om stagiaires te werven een informatiebijeenkomst kunnen houden op de Hogeschool. Naast stagiaires kan het autismehuis ook vrijwilligers gaan werven. Wij hebben meerdere ouders gesproken die zelf graag zouden willen werken bij het autismehuis. Dineke zou zich kunnen melden bij een vrijwilligerscentrale om bijvoorbeeld een gastvrouw aan te nemen.

- *Inrichting*

Wat ouders aangeven is dat zij het belangrijk vinden dat hun kind ergens komt waar het zich thuis kan voelen. De inrichting kan hier voor een groot gedeelte in tegemoet komen, het moet als het ware een tweede thuis worden. Een plek waar het kind plezier heeft en zich verder kan ontwikkelen. Daarom bevelen wij aan dat er verschillende ruimten moeten komen. Een ruimte waar er geknutseld kan worden, een ruimte waar een televisie staat, waar ook een Wii op aangesloten kan worden. In de knutselruimte zouden de gemaakte tekeningen opgehangen kunnen worden, of in een vitrinekast kunnen worden neergezet. Wanneer familie of vrienden dan op bezoek komen, kan een kind laten zien wat hij/zij voor mooie dingen heeft gemaakt.

Verder geven ouders ook aan dat zij een grote buitenruimte erg belangrijk vinden. Dat ze de ruimte hebben om 'alleen' te kunnen zijn. In hoofdstuk 3.2.1 vertellen wij waar er rekening mee moet worden gehouden wanneer je een ruimte inricht voor kinderen met autisme. Deze bevelen wij ook aan voor het autismehuis. De ruimtes moeten licht, prikkelarm, overzichtelijk en minimaal gemeubileerd zijn. Kleine groepen spelen hierin ook een rol. Ouders geven voorkeur aan kleine groepen, omdat er dan voldoende aandacht is voor de kinderen, er minder prikkels zijn en het overzicht bewaard kan worden voor kinderen.

- *Activiteiten*

Wanneer kinderen na een lange schooldag thuiskomen gaan ze spelen (binnen of buiten), tv kijken, knutselen, huiswerk maken, sporten etc.

Kinderen die na school niet naar huis gaan, maar naar een opvang, moeten dit ook gewoon kunnen doen. Daarom adviseren wij om op de dagen door de week geen uitstapjes te plannen. Dit om het voor de kinderen zo rustig mogelijk te houden.

Daarentegen kan het personeel activiteiten bedenken waar de kinderen aan mee kunnen doen. Hierbij zou het personeel rekening moeten houden met het plan van het kind (één kind, één plan). Wanneer het kind even geen zin heeft in een activiteit moet dit wat ons betreft ook gewoon kunnen.

Op de vraag welke aspecten ouders belangrijk vinden in de opvang van hun kind, gaven vele ouders aan dat zij het belangrijk vinden dat er een buitenruimte aanwezig is bij de opvang. Dit vinden wij ook zeker een must. Het is voor kinderen lekker om veel buiten te kunnen zijn, ze kunnen zich uitleven en het is nog gezond ook.

Om ervoor te zorgen dat de kinderen zich buiten goed kunnen vermaken willen wij aanbevelen om een aantal buitenspeeltoestellen te plaatsen, wij denken aan een schommel, een trampoline, een zandbak, een klimrek, een glijbaan en daarnaast ook voldoende fietsen, ballen, speelgoed voor in de zandbak etc. Hierbij moeten we de oudere kinderen ook niet vergeten, voor hen kan er gedacht worden aan een paar skelters, een bouwhoek, een voetbalveldje, een kabelbaan etc.

Ouders gaven tevens aan dat zij het belangrijk vinden dat er huiselijke activiteiten worden georganiseerd voor hun kind. Hierbij kan men denken aan een middagje koken of bakken, helpen met koken, tafel dekken en afruimen, afwassen etc.

Naast het eigen aanbod aan activiteiten zou het mooi zijn als er een ruimte komt die beschikbaar gesteld kan worden voor bijvoorbeeld speltherapie. De speltherapeut zou dan naar het autismehuis kunnen komen om hier met één van de kinderen te komen 'spelen'.

Wij adviseren een rustig programma voor de buitenschoolse opvang, omdat de kinderen dan al een drukke dag achter de rug hebben. In het weekend is dit niet het geval en daarom kunnen er dan grotere activiteiten gedaan worden. Hierbij denken wij aan een uitstapje naar de kinderboerderij of naar de manege om paard te rijden (paarden hebben een bijzondere werking op kinderen met autisme), naar een speeltuin in de buurt, een activiteit in de wijk etc.

- *Samenwerking*

Wanneer er samengewerkt wordt met een school (waar de kinderen vandaan komen), is er kennis in huis waar het autismehuis gebruik van kan maken. De ontwikkelingen die plaatsvinden op school kunnen gebruikt worden bij het autismehuis. Voor het kind dat vanuit school naar het autismehuis wordt gebracht en daar het weekend logeert (van vrijdag tot en met maandag), zouden wij aanbevelen een communicatieschrift te maken. Wanneer het op de scholen gebruikelijk is om een schriftje te schrijven, dan adviseren wij om het autismehuis deel te laten zijn van het schriftje. Ongeacht of het kind één, twee of vijf dagen in de week komt. Het personeel van het autismehuis is dan op de hoogte van wat het kind heeft gedaan op school en waar het op dat moment mee aan het werk is. Zo sluit de hulp mooi aan. De visie van het autismehuis (één kind, één plan) komt hierin ook naar voren. Naast de scholen zijn er ook hulpverleningsinstanties in Enschede waarmee samengewerkt kan worden. Enschede heeft veel te bieden op het gebied van hulpverlening. Instellingen als Mediant GGZ, Karakter voor kinder- en jeugdpsychiatrie (zie voor het gehele overzicht hoofdstuk 3.3) hebben al veel naamsbekendheid in de regio. Wanneer zij een samenwerkingsverband aan willen gaan met het autismehuis kunnen zij er samen voor zorgen zoveel mogelijk ouders van kinderen met autisme te bereiken en deze kinderen een zo'n goed en volledig mogelijke behandeling aan te kunnen bieden. Een goede communicatie is hierbij belangrijk. De instellingen moeten van elkaar weten waarmee ze aan het werk zijn. Wanneer het kind dan naar de andere instelling gaat, dat het duidelijk is hoever hij met bepaalde opdrachten is en waar er extra op gelet moet worden. Het

communicatieschriftje kan hierbij ook een goed hulpmiddel zijn. Er is dan altijd naslagwerk en iedereen kan deelnemen aan het hulpverleningsproces van het kind.

8.2 Aanbevelingen op het gebied van het informatiecentrum

- *Personeel*
Uit onze enquête is gebleken dat ouders graag een gespecialiseerde medewerker zien in het informatiecentrum, iemand waar zij met al hun vragen terecht kunnen. Hierom en uit eigen ervaring bevelen wij het autismehuis aan om iemand in dienst te nemen die kennis heeft van de doelgroep. Deze medewerker zal geschoold moeten worden om net als de overige personeelsleden up to date te zijn. De cursus die de medewerker moet volgen, zal betaald worden door de private investeerder. Daarnaast zal deze medewerker momenten meemaken waarop het rustig kan zijn in het informatiecentrum. Deze momenten kunnen opgevuld worden met het rondkijken op internet, wat is er nou eigenlijk allemaal te vinden? Daarnaast kunnen er mappen gemaakt worden waarin gevonden informatie op het internet geordend wordt. Dit kunnen bezoekers dan weer inzien. De medewerker van het informatiecentrum moet ook de gelegenheid krijgen om de boeken te lezen die het informatiecentrum aanbiedt. Op deze manier weet je wat je in huis hebt en kun je het beter verkopen of uitlenen en krijgen bezoekers wat ze zoeken.
- *Openingstijden*
Ouders geven in onze enquête aan dat openingstijden van bestaande infocentra niet handig zijn. Zij zijn slechts één ochtend in de week geopend en ouders zijn dan vaak aan het werk. Om zoveel mogelijk mensen te kunnen bereiken adviseren wij om het informatiecentrum zes dagen per week te openen. Op dinsdag tot en met vrijdag van 12.00uur tot 17.00uur en van 18.00uur tot 20.00uur. Bezoekers kunnen dan ook na het werk langskomen, of wanneer ouders hun kind van de opvang komen halen. Het lijkt ons ook goed om op zaterdag open te zijn, dan zijn de meeste mensen vrij en hebben dan vaak net wat meer tijd om op pad te gaan. Wij denken aan openingstijden van 9.00uur tot 15.00uur. Indien het op al deze dagen druk is, is er maandags tijd voor administratieve zaken.
- *Samenwerking*
Zoals wij bij het vorige hoofdstuk adviseerden om samen te werken met scholen waar de kinderen die het autismehuis bezoeken heen gaan, adviseren wij voor het informatiecentrum contact te zoeken met de NVA (Nederlandse Vereniging voor Autisme). Zij hebben in Hengelo een AIC (Autisme Informatie Centrum) en kunnen vast en zeker wat voor elkaar betekenen en kennis met elkaar delen. Daarnaast bevinden de instellingen Mediant GGZ en Karakter voor kinder- en jeugdpsychiatrie zich in Enschede, beide instellingen met veel expertise. Hier kan het autismehuis, zeker in haar beginfase, veel aan hebben. In de toekomst kan men denken aan het organiseren van een terugkomende thema-avond. Wij vinden het belangrijk dat deze instellingen samenwerken in plaats van concurreren.
- *Hulpmiddelen*
Uit de enquête blijkt dat ouders bij het bezoeken van een informatiecentrum graag gebruik maken van een gespecialiseerde medewerker, lotgenotencontact zoeken, hulpmiddelen willen lenen, lezingen willen bezoeken. Hier streeft het autismehuis al naar, daarom hebben we hier geen aanbeveling, maar willen wij wel benadrukken dat ouders zeker baat hebben bij de genoemde hulpmiddelen/diensten.

Literatuurlijst

Gebruikte literatuur

Baarda, D.B., Goede, M.P.M., de. & Teunissen, J. (2005). *Basisboek kwalitatief onderzoek. Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. 2^e dr. Groningen: Wolters-Noordhoff bv.

Baltussen, M., Clijsen, A. & Leenders, Y. (2003). *Leerlingen met autisme in de klas. Een praktische gids voor leerkrachten en intern begeleiders*. Meppel: Ten Brink.

Boerstra, H. (2007). *De Autistengroep. Een praktische handleiding voor het opzetten van en het werken in een autistengroep*. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.

Bruin, C., de. (2008). *Geef me de 5. Een praktisch houvast bij de opvoeding en begeleiding van kinderen met autisme*. 8^e dr. Doetinchem: Graviant educatieve uitgaven.

Hoex, J., Kunseler, F. (2008). *Tis knap lastig! Omgaan met lastig gedrag in de buitenschoolse opvang*. Amsterdam: SWP.

Stam, H., Lammeren P., van. (2000). *Logeeropvang. Het dr. Leo Kannerhuis en het RMPI geëvalueerd*. Utrecht: Trimbos instituut.

Geraadpleegde literatuur

Delfos, M., Gottmer, M. (2006). *Leven met autisme*. Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Delfos, M. (2008). *Autisme op school. Deel 1 Basisschool/primair onderwijs*. Esch: Quirijn.

Langen, L., van. (2006). *Ontwikkelingsstoornissen bij leerlingen. Specifieke begeleiding door de docent*. Ubbergen: Tandem Felix bv.

Peeters, T., Quak G. (2002). *Het Aspergersyndroom. Autisme in het regulier en speciaal onderwijs. Praktische gids voor leraren en begeleiders*. Leuven- Apeldoorn: Garant.

Vermeulen, P., Degrieck S. (2006). *Mijn kind heeft autisme. Gids voor ouders, leerkrachten en hulpverleners*. Tiel: Lannoo nv.

Elektronische bronnen

Alle lvc 4 scholen en REC's op een rij. <http://www.lvc4.nl/read/ledenlijst?sublist=397>
Geraadpleegd op 16 maart 2010.

Autisme (betekenings/definitie van). <http://www.encyclo.nl/begrip/Autisme> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

Autismehuis. <http://www.autismehuis.nl/3-Opvang.html> Geraadpleegd op 10 februari 2010.

Autisme Overijssel. http://www.autismeoverijssel.nl/index.php/id_structuur/10335/links.html
Geraadpleegd op 16 maart 2010.

Hulpguids.nl | Desintegratiestoornis van de kinderleeftijd

<http://www.hulpguids.nl/index.php?mid=59&parent=15&sub=38> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

Diagnose. <http://www.rett.nl/over-rett-syndroom/diagnose.html> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

MEE Twente- Adressen.

http://www.meetwente.nl/index.php/pagina/adressen/actie/zoeken/naam/zoeken_adressen.htm Geraadpleegd op 16 maart 2010.

Over het Rett syndroom. <http://www.rett.nl/over-rett-syndroom.html> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

Scholenlijst. <https://www.loket.enschede.nl/griffieren/p259/19/schermen.asp?SchermID=5> Geraadpleegd op 16 maart 2010.

Van Dale. <http://www.vandale.nl/vandale/opzoeken/woordenboek/?zoekwoord=epilepsie> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

Wat is het syndroom van asperger?- Vereniging Balans

<http://www.balansdigitaal.nl/sitemanager.asp?pid=1683#oorsprong> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

WWW.AUTISME.NL:: asperger

<http://www.autisme.nl/asperger.html?mnu=tmain100:sovaut100&s=1&l=nl> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

WWW.AUTISME.NL:: klassiek autisme

<http://www.autisme.nl/klassiekautisme.html?mnu=tmain100:sovaut100&s=1&l=nl> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

WWW.AUTISME.NL:: pddnos

<http://www.autisme.nl/pddnos.html?mnu=tmain100:sovaut100&s=1&l=nl> Geraadpleegd op 4 maart 2010.

WWW.WOONPUNTAUTISME.NL:: omgevingsinvloeden_tips.html

http://www.woonpuntautisme.nl/omgevingsinvloeden_tips.html?mnu=tmain100:shome&s=1&l=nl&t=1271262250 Geraadpleegd op 15 april 2010.

Bijlagen

Bijlage 1: Begeleidende brief enquête

Zwolle, 1 april 2010

Betreft: autismehuis; enquête

Beste ouders/verzorgers,

Wij zijn studenten van de opleiding Sociaal Pedagogische Hulpverlening, Hogeschool Windesheim in Zwolle. Wij zitten in het laatste jaar van onze opleiding en om de opleiding af te ronden doen we een onderzoek. In deze brief willen wij u uitleggen wat voor onderzoek wij uit gaan voeren en wat u voor ons kunt betekenen. Uw mening is doorslaggevend!

Graag willen wij onderzoeken of er behoefte is aan een autismehuis in uw gemeente. Om hier achter te komen hebben wij uw hulp nodig. Bijgevoegd vindt u een enquête en een folder over het autismehuis. In de folder kunt u lezen wat dit huis te bieden heeft en de enquête gaat uitwijzen of er behoefte is aan een autismehuis. Naast de opvang, biedt het autismehuis ook een informatiecentrum aan, dit in samenwerking met de Nederlandse Vereniging voor Autisme. In de Gemeente Zwolle wordt het eerste autismehuis gebouwd, hier worden de deuren begin januari 2011 geopend.

Uw mening is doorslaggevend, dit wil zeggen dat het onderzoek uit zal wijzen of er een autismehuis in uw gemeente komt. Wij willen u dan ook vragen de enquête naar waarheid in te vullen, dit om een zo helder mogelijk beeld te krijgen van de mate waarin er behoefte is. De enquête bestaat uit 13 vragen en zal hooguit één kwartier duren.

U kunt de bijgevoegde retourenvelop gebruiken om de enquête terug te zenden. Zou u de enquête voor 14 april 2010 retour willen zenden. Dit om ons onderzoek zo voorspoedig mogelijk te laten verlopen. Uw gegevens zullen met zorg worden verwerkt en niet worden verstrekt aan derden. Het onderzoek zal 24 juni gepresenteerd worden aan de gemeente Enschede. Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen rondom het autismehuis, dan kunt u aan het eind van de enquête uw gegevens invullen.

We willen u alvast bedanken voor uw medewerking.

Vriendelijke groeten,
Marjon Rensen en Manon van Rekum

Bijlage 2: Enquête

Bijgevoegd zit de inleidende brief voor deze enquête. We willen u vragen deze en de folder van het autismehuis door te lezen. Heeft u dat gedaan, begint u dan met het invullen van onderstaande enquête. De enquête duurt hooguit één kwartier. De retourenvelop is voorzien van een postzegel. Het enige wat we van u vragen is uw mening omtrent het autismehuis en ons de ingevulde enquête terug te zenden. Succes!

Algemene vragen

1. Wat is uw woonplaats?

.....

2. Naar welke school of instelling gaat uw kind?

.....

3. Kunt u aangeven welk soort onderwijs uw kind volgt?

- ☐ Cluster 2
- ☐ Cluster 4
- ☐ Speciaal basisonderwijs
- ☐ Niet van toepassing

4. Wat is de leeftijd van uw kind?

..... jaar

5. Welke vorm van autisme heeft uw kind?

- ☐ (Klassiek) Autisme
- ☐ PDD-NOS
- ☐ Syndroom van Asperger
- ☐ Rett Syndroom
- ☐ Desintegratiestoornis van de kinderleeftijd
- ☐ Dubbele diagnose, namelijk.....

6. Van welke opvangvormen maakt uw kind op dit moment gebruik?

- ☐ Geen opvang
- ☐ Vakantieopvang
- ☐ Weekendopvang
- ☐ Naschoolse opvang
- ☐ Anders, namelijk;

7. Wat vindt u van het aanbod aan opvang voor uw kind in uw gemeente?

- ☐ Onvoldoende
- ☐ Voldoende
- ☐ Goed

Kunt u uitleggen waarom?

.....

.....

.....

8. Naar welke vorm van opvang gaat uw voorkeur uit?

- ☐ Gespecialiseerde opvang voor kinderen met autisme, kunt u uitleggen waarom?

.....

.....

.....

- ☐ Gemengde opvang, kunt u uitleggen waarom?

.....

.....

.....

9. Welke aspecten zijn voor u belangrijk in de opvang van uw kind? (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- ☐ Gespecialiseerd personeel
- ☐ Eigen slaapkamer voor ieder kind
- ☐ Mogelijkheid voor individuele begeleiding
- ☐ Kleine groepen (max. 7 kinderen)
- ☐ Buitenspeel ruimte
- ☐ Huiselijke activiteiten aanbieden (koken, boodschappen doen, samen eten)
- ☐ Structuur
- ☐ Anders, namelijk;

.....

.....

.....

10. Wat vindt u ervan als er een opvang speciaal voor kinderen met autisme komt in uw gemeente? Voor informatie over de opvang, zie folder.

- ☐ Heel belangrijk
- ☐ Belangrijk
- ☐ Neutraal
- ☐ Minder belangrijk
- ☐ Niet belangrijk

Kunt u uitleggen waarom?

.....

.....

.....

Informatiecentrum

Wat is het kennis en informatiecentrum?

Je wordt geboren met autisme en je gaat er ook mee dood. Dit is een confronterende uitspraak maar helaas wel de waarheid. In alle verschillende fases van je leven kun je hulp nodig hebben, om het leven zo goed mogelijk in te leven. Hierbij denkende aan school, sport, spel, begeleiding, wonen, werken en re-integratie. Maar ook is het autismehuis een punt waar cursussen en trainingen gevolgd kunnen worden, waar je boeken, tijdschriften, dvd's kunt lenen en waar je lotgenoten kunt ontmoeten. Autismehuis gaat al deze punten binnen een autismehuis realiseren. Alle informatie op 1 fysiek punt. We gaan niet het wiel opnieuw uitvinden, maar juist samenwerken met de nu al bestaande organisaties op het gebied van autisme. Zoals de Nederlandse Vereniging voor Autisme (NVA).

11. Is er in uw omgeving een informatiecentrum waar u terecht kunt met uw vragen over autisme?

- ☐ Ja, in (plaatsnaam)
- ☐ Nee

12. Zou u behoefte hebben aan een informatiecentrum in uw gemeente?

- ☐ Ja, kunt u uitleggen waarom?

.....

.....

.....

- ☐ Nee, kunt u uitleggen waarom?

.....

.....

.....

13. Waar zou u gebruik van maken in het informatiecentrum? (meerdere antwoorden zijn mogelijk)

- Informatie avonden
- Trainingen
- Medewerker waar u met uw vragen terecht kunt
- Praten met lotgenoten
- Uitleen van filmmateriaal, boeken tijdschriften
- Lenen van hulpmiddelen (picto's, autiklokken, spelmaterial)
- Het in kaart brengen van het aanbod op gebied van autisme
- Anders, namelijk;

.....

.....

.....

Vrije ruimte voor opmerkingen, vragen of aanvullingen

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Het onderzoek zal 24 juni gepresenteerd worden aan de gemeente Enschede. Wilt u op de hoogte blijven van de ontwikkelingen rondom het autismehuis, vul dan hier uw e-mailadres in:

.....